

Державне підприємство
«Черкаський державний науково-дослідний інститут
техніко-економічної інформації в хімічній
промисловості»
(ДП «Черкаський НДІТЕХІМ»)

18000, ГСП, м. Черкаси, бульвар Шевченка, 205

**Аналітична оцінка ситуації
у хімічній промисловості України та на
внутрішньому товарному ринку хімічної продукції
за підсумками першого півріччя та другого
кварталу 2024 року**

Аналітична довідка

Розроблена на основі доступних та репрезентативних статистичних даних (Держстату України, територіальних органів Держстату України, Державної митної служби України та ін.), власних експертних оцінок та розрахунків, публічних даних ЗМІ, корпоративних сайтів компаній, комунікативної інформації.

Робоча версія станом на 28.06.2024

*Розробник: Т.В. Ковеня, директор ДП
«Черкаський НДІТЕХІМ»*

Тел./факс: 8(0472) 36-03-26

E-mail: office@nditekhim.com.ua

WebSite: <http://nditekhim.com.ua>

**Черкаси
2024**

ЗМІСТ

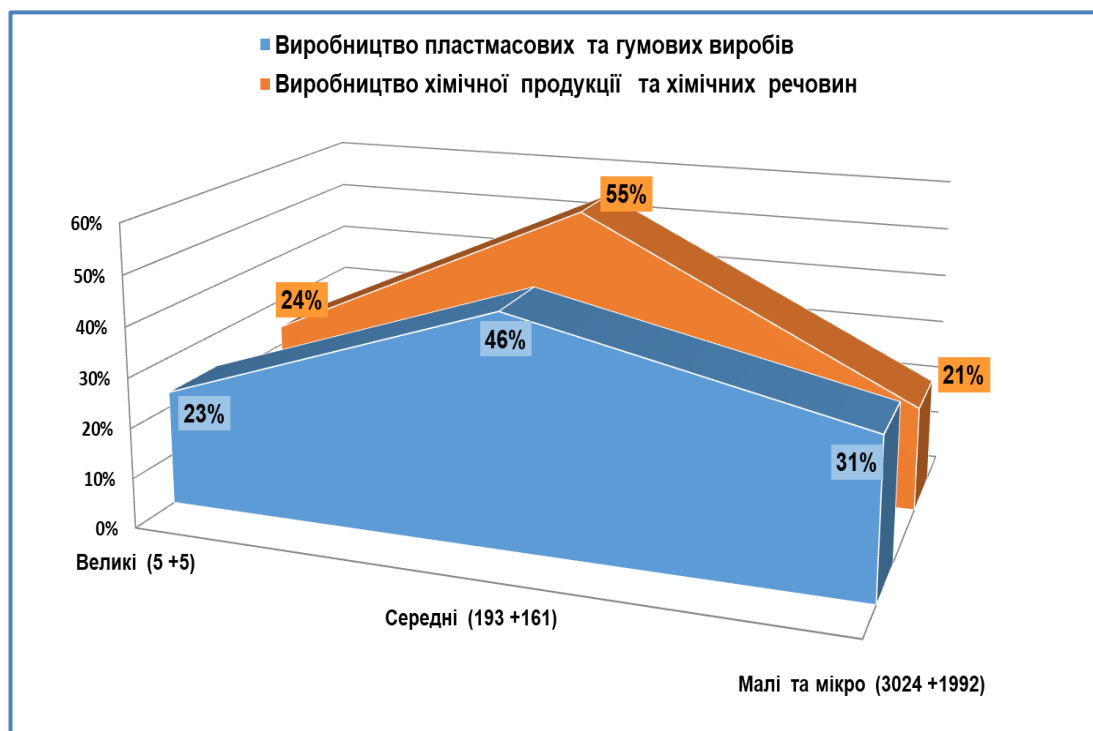
1. Функціонування галузі. Деякі кількісні параметри. Інституційні зміни.....	3
1.1. Деякі кількісні параметри хімічної галузі.....	3
1.2. Інституційні зміни. Приватизаційні процеси.....	4
2. Товарне виробництво. Загальний і секторальний аналіз	5
3. Реалізація товарної продукції. Індекс доступності хімічної продукції.....	8
4. Зовнішній торговельний обіг хімічною продукцією. Зовнішньоторговельне сальдо.....	9
5. Експортні поставки хімічної продукції із України.....	10
5.1. Експорт вартісних обсягів хімічної продукції	10
5.2. Експорт фізичних обсягів хімічної продукції з України	11
5.3. Динаміка середніх експортних цін на хімічну продукцію	12
5.4. Секторальний та продуктовий зріз експорту хімічної продукції.....	13
5.5. Географічний зріз експорту хімічної продукції.....	15
6. Імпортні поставки хімічної продукції із України	17
6.1. Загальний аналіз імпорتنих поставок	17
6.2. Індекси та динаміка імпорту хімічної продукції в Україну у фізичному вимірі .	18
6.3. Продуктовий та секторальний зріз імпорту	20
6.4. Динаміка середніх імпорتنих цін на хімічну продукцію	22
6.5. Географічний зріз імпорту хімічної продукції в Україну.....	23
7. Внутрішній товарний ринок хімічної продукції	26
7.1. Загальна характеристика хімічного ринку в 2024 році	26
7.2. Деякі регіональні та структурні особливості	27
8. Фінансові результати роботи хімічної галузі.....	30
9. Цінова конюнктура (фрагментарно).....	31
10. Інвестиції в основний капітал хімічної галузі	32
10.1. Загальна оцінка.....	32
10.2. Інвестиційний моніторинг	33
11. Основні оціночні висновки	35
11.1. Секторальні тенденції та висновки	35
11.2. Вузькі місця в національному хімпромі	39
11.3. Ключові висновки та найбільш нагальні проблеми галузевого виробництва, які потребують вирішення. Зовнішній вплив та ризики.....	42

1. Функціонування галузі. Деякі кількісні параметри. Інституційні зміни

1.1. Деякі кількісні параметри хімічної галузі

Сфера (сегмент, сектор)	Основні зміни, тенденції, результати
Кількість функціонуючих підприємств	<p>За оцінками ДП «Черкаський НДІТЕХІМ» (з урахуванням даних Держстату України), станом на 01.07.2023 в хімічній промисловості (виробництво хімічних речовин та хімічної продукції, гумових і пластмасових виробів) функціонує з різним режимом завантаження виробничих потужностей близько 3850 економічно активних підприємств.</p> <p>Кількість зареєстрованих підприємств в хімічній промисловості (основні коди КВЕД 20+22) станом на 01.01.2024 складала, за даними Держстату, 7650 підприємств. Станом на 01.07.2024 цей показник принципово не змінився та залишився на рівні 7600 підприємств (КВЕД 20+22).</p> <p>Отже, відсоток підприємств галузі, які функціонували та були економічно активними на початок 2024 року становив близько 47% (від кількості зареєстрованих підприємств).</p> <p>Слід зазначити, що найбільша кількість підприємств функціонує станом на середину 2024 року в таких сегментах (структурна частка,%):</p> <ul style="list-style-type: none">✓ виробництво будівельних виробів із пластмас – 14%,✓ виробництво тари з пластмас -11%,✓ виробництво плит, листів, труб і профілів із пластмас – 9%,✓ виробництво добрив і азотних сполук - 6%,✓ виробництво ЛКМ - 6%,✓ виробництво гумових виробів -6% <p>У регіональному зрізі найбільша кількість економічно активних підприємств розміщена в м. Київ (830 підприємств), Дніпропетровській області (480 підприємств), Київській області (350 підприємств).</p> <p>Інституційна база хімічного виробництва показана на Діаграмі 1. Основну частку виробництва галузевої продукції забезпечують середні (46-55%) та малі і мікро-підприємства (21-31%).</p> <p>Виключенням є сегмент азотних сполук і азотних добрив та шин.</p>

Діаграма 1

1.2. Інституційні зміни. Приватизаційні процеси

Приватизація. Інституційні зміни.

В 2024 р. вперше з початку широкомасштабних воєнних дій відновився процес великої і малої приватизації хімічних підприємств.

В поточному році ФДМУ на продаж виставлені пакети акцій 17 підприємств енергетичної та харчової галузей, видобувної, хімічної та переробної промисловості, машино- та приладобудування та інші. Серед них: АТ «Об'єднана гірничо-хімічна компанія», ПАТ «Одеський припортовий завод», ПАТ «Сумихімпром», АТ «Оріана», АТ «Смоли» та ін.

Триває також процес з аукціонного продажу хімічних підприємств, які належали російським власникам, хоча такі аукціони досить часто не відбуваються. Так, аукціон з приватизації 100% статутного капіталу ПрАТ "ПентоПак" через відсутність учасників не відбувся. Стартова ціна активу на приватизаційному аукціоні становила 203,75 млн грн, після невдалих торгів її зменшили вдвічі – до 101,87 млн грн, а повторний аукціон призначили на 10 червня. ПрАТ "ПентоПак" – один із найбільших в Україні виробників упаковки для м'ясних і ковбасних виробів. Підприємство виробляє багат шарову синтетичну термоусадкову оболонку.

Міністерство юстиції України подало позов до Вищого антикорупційного суду (ВАКС) про застосування до співвласників російської корпорації «Група Поліпластик» санкції у вигляді стягнення активів в дохід держави активів. Російська «Група "Поліпластик"» в Україні представлена компаніями ТД "Євротрубпласт", "УПГ", "Рубіжанський Трубний завод" (РТЗ), "Калуський трубний завод" (КаТЗ), "Полімертепло-Україна" та "Сучасні трубопровідні системи".
https://biz.censor.net/news/3490762/minyust_vymagaye_konfiskuvaty_trubn_i_zavody_rosiyiskoyi_grupy_poliplastyk

	<p>Активи «Вінницяпобутхім» відповідно до рішення суду перебувають в управлінні АРМА. Зокрема, корпоративні права – 100% статутного капіталу компанії в розмірі понад 1,5 млрд грн та продукція і сировина на понад 500 млн грн. Підприємство зупинило виробництво. АРМА оголосило конкурс на пошук управителя, в якому брали участь 10 претендентів. Переможцем оголошена компанія «Крайтекс-Сервіс», що належить співвласникам мережі магазинів Eva і Varus Валерію Кіптику та Руслану Шостаку. Компанія запропонувала сплачувати до держбюджету, крім податків, ще 3,75 млн грн щомісячно за право управляти арештованим майном. Наразі Міністерство юстиції України просить стягнути в дохід держави 100% від загальної кількості акцій приватного акціонерного товариства «Вінницяпобутхім», що належать акціонерному товариству «Невская Косметика», тобто провести процедуру націоналізації підприємства</p> <p>https://vinnitsa.info/article/minyust-khoche-natsionalizuvaty-aktsiyi-vinnytsyapobutkhim</p> <p>https://biz.censor.net/n3494484</p> <p>В управлінні АРМА перебувають також активи ТОВ «Карпатнафтохім», одного із ключових підприємств базової хімії, є проблеми з правом власності на частину активів. Підприємство станом на червень 2024 р. не відновило свою діяльність.</p>
--	--

2.Товарне виробництво. Загальний і секторальний аналіз

Сфера (сегмент, сектор)	Основні зміни, тенденції, результати
Товарне виробництво	<p>За підсумками січня-березня 2024 р. індекс товарного виробництва у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції порівняно з аналогічним періодом 2023 року, за розрахунками ДП «Черкаський НДІТЕХІМ», збільшився на 10-12% та становив 110-112%, гумових та пластмасових виробів – на 7-8% та становив 107-108%.</p> <p>За підсумками січня-червня 2024 р. індекс товарного виробництва у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції порівняно з аналогічним періодом 2023 року, за розрахунками ДП «Черкаський НДІТЕХІМ», збільшився на 9-11% та становив 109-111%, гумових та пластмасових виробів – на 11-12% та становив 111-112%.</p> <p>На динаміку індексів товарного виробництва певний вплив, хоча і не визначальний, мала статистична база за аналогічний період 2023 року, яка у другому кварталі 2023 р. була вкрай нестабільною.</p> <p>У 2024 році в хімічній промисловості України спостерігається певна адаптованість та стабілізація роботи підприємств, хоча водночас продовжує діяти значна кількість факторів невизначеності та негативних чинників, які впливають на ситуацію в хімічній галузі, а саме:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>триваючі військові дії і ракетні обстріли, фізичне руйнування та безпекове призупинення діяльності значної частини ключових підприємств, відсутність урядових рішень щодо відновлення роботи деяких підприємств, активи яких перебувають під арештом та ін.;</i>

- суттєвий ріст (та/або волатильність) цін на певну частину складових собівартості хімічної продукції (електроенергія, вартість обладнання, сировини, перевезень тощо);
- нестабільність замовлень (попиту), функціонування значної частини підприємств без довгострокових контрактів;
- відсутність обігових коштів, фінансових та кредитних ресурсів;
- ускладненість логістичних внутрішніх та зовнішніх поставок, торгівельна прикордонна криза (як експорту, так і імпорту сировини і напівсировини);
- обмеженість та нестабільність в поставках електроенергії;
- відтік персоналу та проблеми з його ротацією (і виробничого, і інженерно-технічного, і управлінського персоналу) тощо.

За таких умов, все ще триває «рваний» режим роботи багатьох підприємств.

Рівень завантаження виробничих потужностей більшості економічно активних хімічних підприємств є нижчою від 50%, на повну потужність в хімічній галузі працює не більше 10-12% великих та середніх підприємств, які забезпечують майже 80% випуску товарної продукції у виробництві хімічної продукції та хімічних речовин.

Найбільш критичним все ще залишається фактор зниження попиту та обсягів збуту продукції (через падіння та нестабільність платоспроможного попиту), можливість утримання конкурентних цін на кінцеву товарну продукцію через високу волатильність цін на сировину та енергоресурси і значні обсяги конкуруючого імпорту.

В кінці травня- на початку червня 2024 р. через руйнування значної частини електричної генерації відновилися **погодинні відключення від подачі електроенергії для значної частини промислових підприємств, були внесені зміни до Положення про особливості імпорту електричної енергії в Україну в умовах воєнного стану.**

Значне ускладнення в роботу промислових підприємств вніс фактор **активного відтоку кваліфікованої робочої сили за рахунок посилення мобілізації.**

Два останні фактори спричинили негативний вплив на діяльність підприємств, які в 2023 р. частково відновили і стабілізували своє виробництво.

Все ж відносно стабільно продовжують функціонувати хімічні підприємства, які виробляють ліквідну сировину та напівсировину (особливо мінеральну, експортоорієнтовані продукти неорганічної та органічної хімії, декстрини, казеїни та казеїнати, жирні амінокислоти тощо), а також споживчу продукцію нееластичного та стабільного попиту (гумові вироби, пластмасові вироби, мило, синтетичні миючі засоби, ефірні олії, косметичні та парфумерні вироби, добрива та засоби захисту рослин та ін.).

Загалом у першому півріччі 2024 р. стабільно працювали два основні підприємства по випуску азотних добрив (аміачна селітра, КАС, ВАС, карбамід), а також ще 6 підприємств, які вивели на ринок певні обсяги КАС та інших азотовмісних гомогенних та спеціальних добрив.

Лише ПрАТ «Рівнеазот» зупинявся на плановий капітальний ремонт та модернізацію основних цехів у передсезонний період.

ПрАТ «Суміхімпром» також з квітня 2024 р. частково відновив виробництво сульфат амонію та комплексних добрив. Виробник вже закупив аміак, сірку, фосфорити та калійні руди для виробництва добрив. Передбачається поетапне введення в експлуатацію різних цехів та розширення номенклатури товарної продукції.

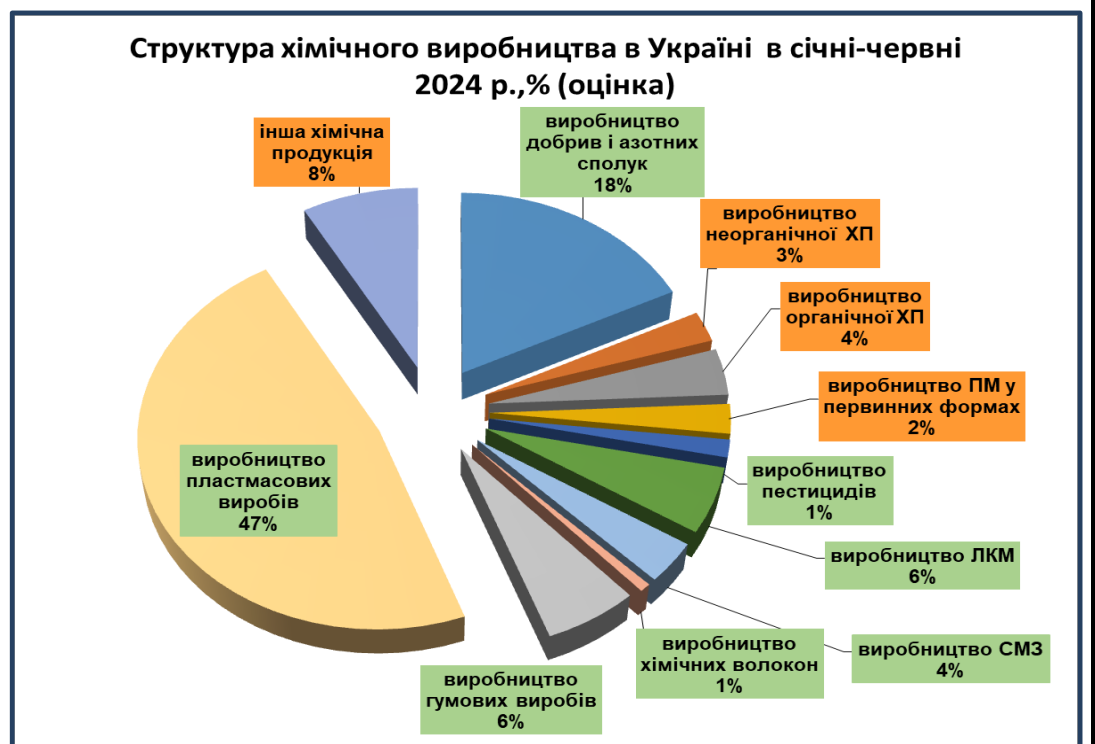
Стабільно функціонують також хімічні підприємства, які виконують оборонні замовлення (гумові та пластмасові вироби, будівельні пластмасові вироби, текстильні хімічні матеріали, хімічні речовини подвійного призначення тощо).

Відносно стабільність демонструють також компанії, які є партнерськими або афілійованими з європейськими або іншими іноземними компаніями та здійснюють стабільні експортні поставки.

Водночас частина ключових хімічних підприємств не відновила свою діяльність (ВАТ «ОПЗ», АТ «Дніпроазот», ТОВ «Карпатнафтохім» та ін.). Основна причина – перебування в простой через загрозу небезпеки відновлення хімічних виробництв в умовах воєнного стану та ракетних обстрілів, передача управління активами до АРМА).

Оціночна структура товарного виробництва хімічної продукції в Україні в січні-червні 2024 р. показана на Діаграмі 2.

Діаграма 2

3.Реалізація товарної продукції. Індекс доступності хімічної продукції

Сфера (сегмент, сектор)	Основні зміни, тенденції, результати															
Реалізація хімічної продукції	<p>За оцінками ДП «Черкаський НДІТЕХІМ», загальний обсяг реалізації хімічної продукції в Україні у січні-червні 2024 року склав у д.ц. близько 77,3 млрд.грн. (січень-червень 2023 р. – 68,3 млрд. грн.), у т.ч. у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції – 35,1 млрд.грн (січень-червень 2023 р. – 36,0 млрд. грн), гумових та пластмасових виробів – 42,2 млрд.грн (січень-червень 2023 р. – 32,2 млрд. грн.).</p> <p>Обсяг реалізації хімічної продукції національного виробництва на внутрішній товарний ринок склав у січні-червні 2024 р., за попередніми даними, 59,7 млрд грн (у доларовому еквіваленті 1,54 млрд.дол. США).</p> <p>Частка національної продукції на внутрішньому хімічному ринку становила в аналізований період, за попередніми розрахунками, 23%.</p> <p>При цьому індекс цін у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції становив, за оцінками ДП «Черкаський НДІТЕХІМ», у січні-червні 2024 р. 105%, у виробництві гумових та пластмасових виробів – 112%.</p> <p>Втрати продаж у січні-червні 2024 р. у фізичному вимірі у половині товарних груп хімічної продукції порівняно з аналогічним періодом 2023 р. становили від 8 до 10%, водночас в іншій половині сегментів спостерігався приріст продажу, хоча і з невеликою динамікою приросту – 2-5%.</p> <p>Загалом цей показник є досить неоднорідним та має високий рівень варіативності в залежності від сектору та регіональної структури товарного виробництва, а також підприємства-виробника.</p> <p>Водночас однозначною є тенденція до збільшення структурної частки та обсягів реалізації пластмасових та гумових виробів порівняно з аналогічними показниками в секторі хімічних речовин та хімічної продукції (Діаграма 3).</p> <p style="text-align: right;">Діаграма 3</p> <div data-bbox="395 1485 1481 2045" style="border: 1px solid black; padding: 10px;"> <p style="text-align: center;">Секторальна структура реалізації хімічної продукції в 2023- 2024 рр., млн. грн.</p> <table border="1" style="width: 100%; text-align: center;"> <thead> <tr> <th>Рік</th> <th>Хімічні речовини та хімічна продукція (млн. грн.)</th> <th>Пластмасові та гумові вироби (млн. грн.)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2021</td> <td>105148,9</td> <td>49515,6</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>60028,3</td> <td>39733,8</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>65100</td> <td>71200</td> </tr> <tr> <td>2024 (січень-червень)</td> <td>35100</td> <td>42230</td> </tr> </tbody> </table> </div>	Рік	Хімічні речовини та хімічна продукція (млн. грн.)	Пластмасові та гумові вироби (млн. грн.)	2021	105148,9	49515,6	2022	60028,3	39733,8	2023	65100	71200	2024 (січень-червень)	35100	42230
Рік	Хімічні речовини та хімічна продукція (млн. грн.)	Пластмасові та гумові вироби (млн. грн.)														
2021	105148,9	49515,6														
2022	60028,3	39733,8														
2023	65100	71200														
2024 (січень-червень)	35100	42230														

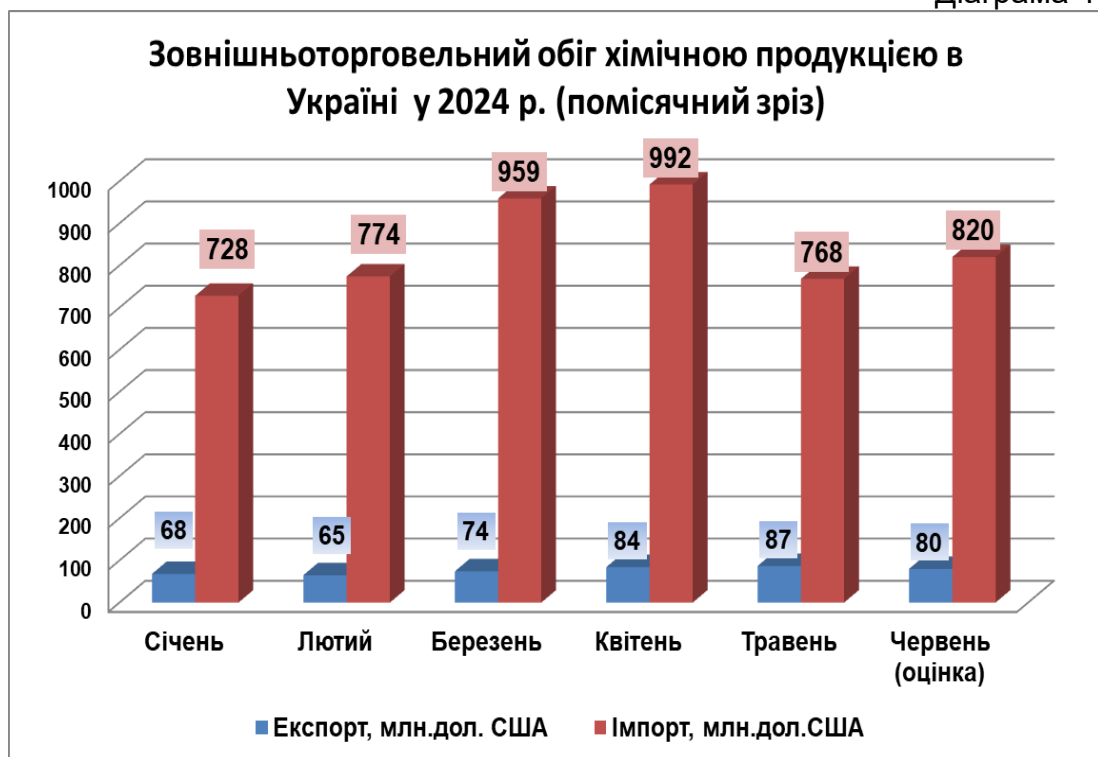
<p>Індекс доступності</p>	<p>Індекс доступності хімічної продукції повсякденного споживчого попиту (СМЗ, косметична продукція, засоби для чищення, засоби автохімії, добрива, пестициди та інші агрохімікати для присадибних ділянок, ЛФМ для роздрібної торгівлі, пластмасові та гумові вироби для побутового використання) <i>стабілізувався та продовжує уповільнено рости.</i></p> <p><i>У січні-червні 2024 р. цей показник порівняно з аналогічного періодом 2023 р. виріс на 9-10% завдяки відносній стабілізації платоспроможного попиту на хімічні продукти щоденного вжитку, певному уповільненні скорочення кількості населення, росту мінімальної та середньої заробітної плати, розширенню асортиментної пропозиції та ін.</i></p> <p><i>Слід зазначити, що відновлення споживчого ринку хімічної продукції відбувається більш прискореними темпами, ніж очікувалося, хоча і суттєво відрізняється у межах товарних груп.</i></p> <p><i>Цей фактор позитивно вплинув на виробництво хімічної продукції споживчого призначення, загалом споживчі сегменти в 2024 році (як і в 2023 р.) мають менші втрати порівняно з виробництвами основної (базової) хімії.</i></p> <p><i>Можна навіть констатувати, що у значній частині сегментів споживчого ринку спостерігається певний профіцит хімічної продукції, хоча в деяких промислових сегментах індекси доступності хімічної продукції в першому та другому кварталах точково погіршилися через кризу прикордонних перевезень та обмежені обсяги товарних запасів на підприємствах-виробниках в умовах відсутності обігових коштів.</i></p>
----------------------------------	---

4.Зовнішній торговельний обіг хімічною продукцією. Зовнішньоторговельне сальдо.

Сфера (сегмент, сектор)	Основні зміни, тенденції, результати
<p>Зовнішня торгівля</p>	<p>Обсяги зовнішньоторговельних поставок хімічної продукції в січні-червні 2024 р. склали, за попередніми оцінками ДП «Черкаський НДІТЕХІМ», 5,5 млрд. дол. США та несуттєво збільшилися (на 6,4%) порівняно із аналогічним періодом 2023 р. (січень-червень 2023 р. – 5,17 млрд. дол. США).</p> <p>Основний приріст зовнішньоторговельних поставок хімічної продукції забезпечили імпорتنі поставки.</p> <p>Частка імпорту у структурі зовнішньої торгівлі хімічною продукцією в січні-червні 2024 р. виросла порівняно з аналогічним періодом 2023 р. та становить 92% при негативному зовнішньоторговельному сальдо (-) 4,58 млрд. дол. США, яке виросло порівняно з січнем-червнем 2023 р. на 370 млн. дол. США (січень-червень 2023 р. - (-) 4,21 млрд. дол. США).</p>

Таким чином, у поточному році (січень-червень 2024 р.) рівень покриття експортом імпорту хімічної продукції не перевищує 9%.

Діаграма 4

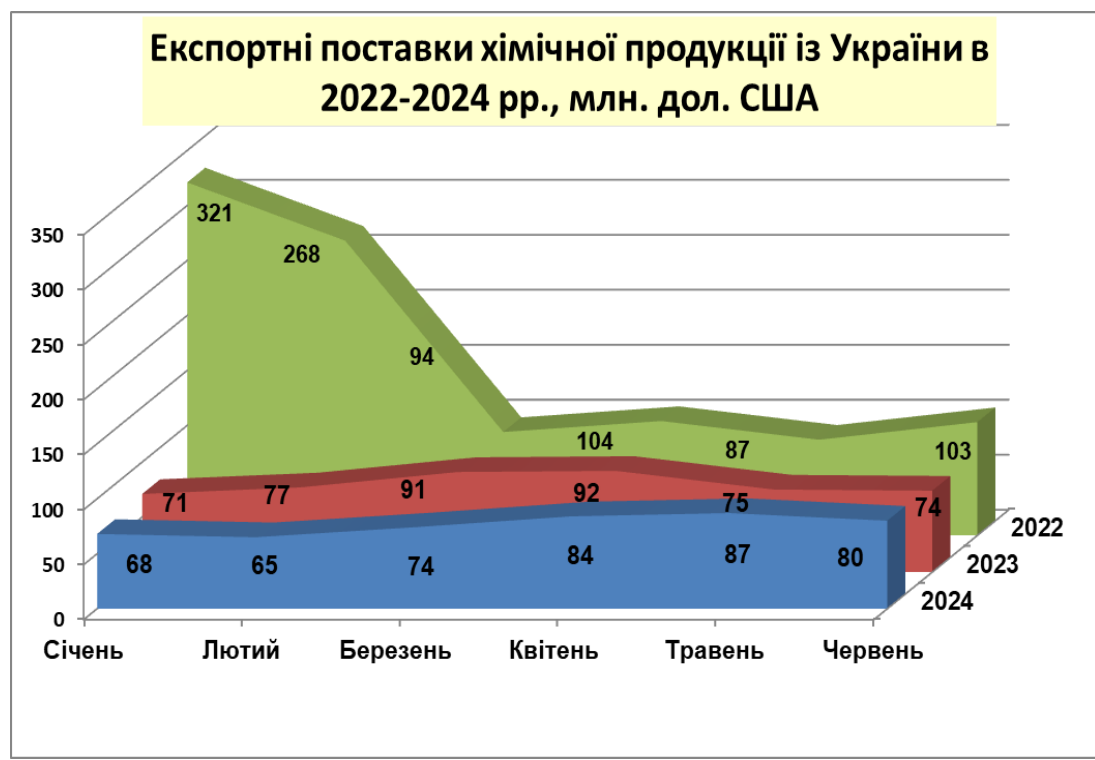

5. Експортні поставки хімічної продукції із України

5.1. Експорт вартісних обсягів хімічної продукції

Сфера (сегмент, сектор)	Основні зміни, тенденції, результати
Експорт вартісних обсягів хімічної продукції	<p>Обсяги експортних поставок хімічної продукції із України у січні-червні 2024 р., склали, за попередніми даними, 458 млн. дол. США та зменшилися порівняно з аналогічним періодом попереднього року на 5% (січень-червень 2023 р. – 480 млн. дол. США).</p> <p>Загалом середньомісячний експорт хімічної продукції із України у січні-червні 2024 р. склав 76 млн. дол. США, тоді як у січні-червні 2023 р. цей показник становив 80 млн. дол. США.</p> <p><i>Водночас слід зауважити, що у поточному році спад експортних поставок хімічної продукції спостерігався більш відчутно у вартісних показниках, у фізичних показниках експортні поставки скоротилися більш уповільнено або ж навіть показали певний приріст через волативність цінової динаміки та зниження цін на частину хімічної продукції (насамперед, азотні добрива).</i></p> <p><i>Лінійність фізичних та вартісних показників експортних поставок хімічної продукції у поточному році практично відсутня.</i></p> <p>Водночас загалом експортні поставки хімічної продукції з України в 2024 р. у помісячному зрізі у вартісних показниках були вкрай нестабільні через логістику та ускладненість транспортних коридорів.</p>

Діаграма 5. Експортні поставки хімічної продукції із України в 2022-2024 рр. (помісячний зріз).

5.2. Експорт фізичних обсягів хімічної продукції з України

Експорт фізичних обсягів хімічної продукції

Доступні дані Держстату України та Митної служби щодо **фізичного експорту хімічної продукції із України в січні-травні 2024 р.** свідчать про *нестабільність обсягів експортних поставок хімічної продукції у фізичному вимірі порівняно з попереднім роком, як в цілому, так і у помісячному зрізі.*

Все ж у більшості секторів хімічної продукції у першому півріччі 2024 р. індекси фізичного експорту **призупинили своє критичне падіння порівняно з аналогічним періодом 2023 р.** та мали рівень, близький до аналогічного періоду попереднього року з певним приростом (продукція неорганічної хімія, добрива, пластмаси та пластмасові вироби, гумові вироби).

Діапазон індексів фізичного обсягу в розрізі основних кодів УКТ ЗЕД – від 104 до 150%.

По деяким товарним позиціям **у фізичному вимірі обсяги експорту хімічної продукції у поточному році суттєво вирости** (технічний вуглець, карбіди, лецитин, казеїн та казеїнові клеї, декстрини та модифіковані крохмалі, промислові жирні кислоти та ін.).

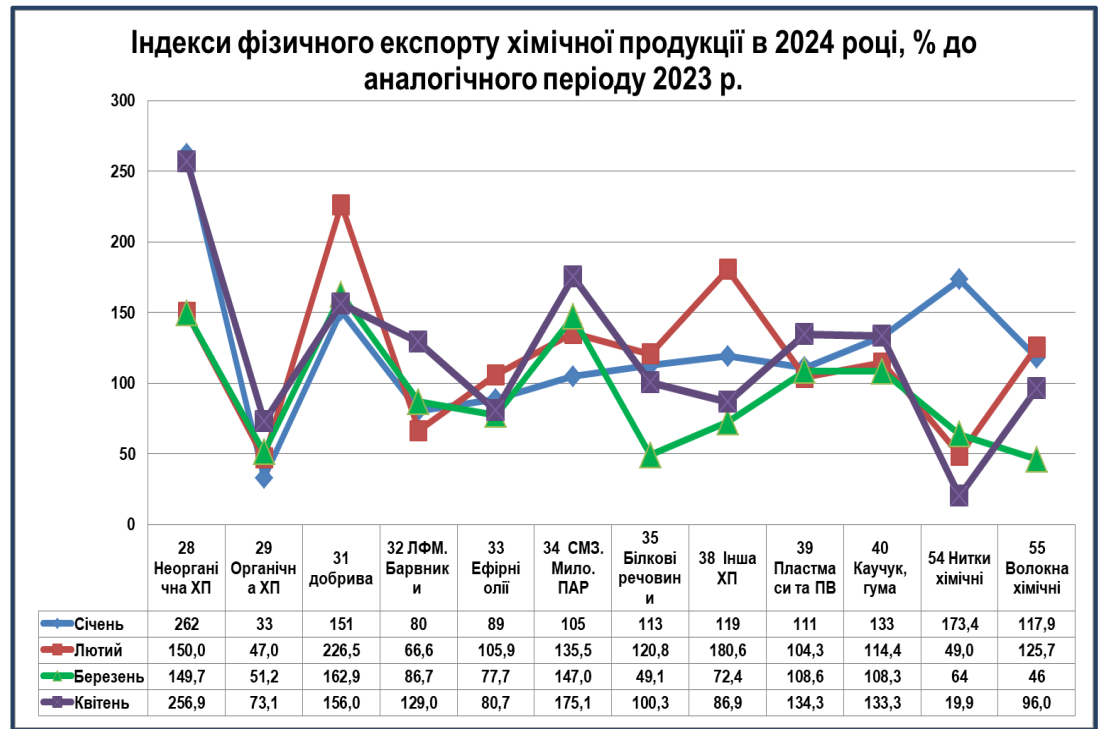
Серед кінцевої товарної продукції - *азотні добрива, СМЗ, будівельні вироби із пластмас, транспортна пластмасова тара, шини та ін.*

Водночас номінальні експортні поставки значної частини товарної продукції залишаються досить незначними, не дивлячись на певну позитивну динаміку росту фізичних поставок.

Негативні індекси фізичного експорту спостерігалися в сегментах *продукції органічної хімії, ЛФМ, частині інших товарних сегментів*. Помісячна динаміка фізичного експорту хімічної продукції у секторальному та помісячному зрізі в 2024 році показана на Діаграмі 6.

В декількох сегментах в березні –квітні 2024 р. спостерігався досить відчутний **сезонний приріст** фізичних обсягів експортних поставок (СМЗ, ЛФМ, добрива, окремі види пластмасових виробів).

Діаграма 6

5.3. Динаміка середніх експортних цін на хімічну продукцію

Експортні ціни на хімічну продукцію

Індекси середніх експортних цін на хімічну продукції, експортовану з України у першому півріччі 2024 р., загалом знизилися порівняно з аналогічним періодом 2023 р., хоча амплітуда зниження була нерівномірною при збереженні досить високого рівня волативності цін.

Загалом найбільш відчутне зниження цінових експортних індексів у поточному році спостерігалося *на азотні добрива, продукцію неорганічної хімії, пластмасові вироби (вибірково), хімічні нитки, білкові речовини*.

Підвищувальні цінові індекси спостерігалися, по суті, лише в двох сегментах – експорті парфумерно-косметичної продукції і гумових виробів, а також в частині видів продукції органічної хімії (діаграма 7).

Однак загалом цінові індекси в 2024 р. на експортовану хімічну продукцію **мали понижувальні тренди**.

5.4. Секторальний та продуктовий зріз експорту хімічної продукції

Експорт товарної продукції (секторальний та продуктовий зріз)

Основна тенденція експорту хімічної продукції з України у січні-червні 2024 р. – *нестабільність експортних поставок добрив, продукції неорганічної хімії, продукції органічної хімії, барвників та ЛФМ на фоні відносно стабільного експорту пластмасових виробів, гумових виробів, парфумерно-косметичної продукції, мила та СМЗ тощо.*

У довоєнний період основними зкспортними продуктами національного хімпрому в останні роки були: аміак, діоксид та карбід кремнію, каустична сода, вуглеводні (пропілен, бензол), технічний вуглець, азотні добрива, поліетилен, ПВХ, етилацетат, ПЕГ, пігментний діоксид титану, деякі поліефірні смоли, окремі види виробів із пластмас та гуми, казеїн, декстрини, промислові жирні кислоти.

Сумарно названі товарні хімічні продукти становили близько 75% кумулятивного експорту. Однак у воєнний період названий перелік хімічного експорту *критично «обмілів» і фізично, і вартісно, і асортиментно через логістичні та транспортні перепони, проблеми з сировиною, призупинення або ж нестабільне функціонування значної частини виробництва тощо.*

Загалом у поточному році національний хімпром вийшов на **певне плато фізичного та асортиментного експорту хімічної продукції**, хоча воно з різних причин критично відстає від довоєнного періоду і в короткостроковій перспективі подолати цей розрив вряд чи можливо.

Зокрема, у січні-травні 2024 р. **логістичний фактор** через блокаду кордону з Польщею та іншими країнами ЄС у певній мірі посилив свій негативний вплив на зовнішньоторговельні поставки хімічної продукції.

У січні-травні 2024 році близько 75% у структурі хімічного експорту склав досить вузький перелік товарних продуктів, а саме:

- *технічний вуглець (7%)*
- *бензол (6%)*
- *реагенти діагностичні (5%)*
- *окремі види пластмасових виробів – БОПП, покриття, транспортна та пакувальна тара, трубні полімерні вироби, будівельні вироби із пластмас (30%)*
- *казеїн та казеїнати (5%)*
- *лецитин та інші жирні кислоти і спирти (13%)*
- *декстрини та інші клеї (2%).*

Слід зазначити, що у першому півріччі поточного року порівняно з аналогічним періодом 2023 р. найбільш суттєво у **фізичному вимірі** виросли обсяги експортних поставок *технічного вуглецю (майже в три рази), СМЗ (в 2,3 разів), промислових жирних кислот (в 1,2 рази), транспортної полімерної тари (в 1,2 рази), виробів будівельних із пластмас (в 1,5 разів), шин та покришок пневматичних гумових нових (в 2 рази).*

Проведений аналіз показав, що експортні поставки хімічної продукції утрималися у значній мірі за рахунок відновлення **експорту коксохімічного бензолу**, частка якого у кумулятивному вартісному експорті в січні-травні 2024 р. склала 6% (23 тис.т).

Фактично усі основні сектори в хімічному експорті представлені *декількома точковими продуктами*, експортні поставки більшості хімічних продуктів в аналізований період були незначними, вони знизились або ж «обнулилися» по деяким товарним позиціям, які були значимими в 2022 р. (етилацетат, ПЕГ, пігментний діоксид титану, поліефірні смоли, азотні добрива та ін.). Так, зокрема, експорт азотних добрив у січні-травні 2024 р. «обмілів» до 21 тис.т.

У січні-травня 2024 р. практично «обнулився» та став виключно точковим також експорт первинних пластмас (4,3 тис.т на суму 5,8 млн. дол.США).

Слід зазначити, що у поточному році, на відміну від попереднього року, у багатьох товарних групах хімічної продукції *через зміни у цінovій кон'юнктурі відсутня лінійна кореляція між фізичними та вартісними показниками експортних поставок.*

Таким чином, у першому півріччі 2024 р. структура хімічного експорту набула ще більш звуженого та точкового характеру (порівняно з аналогічним періодом 2023 р.). Все ж позитивною тенденцією є відносна стабільність виробництва та експорту окремих видів **пластмасових виробів**. Є окремі види виробів із пластмас, де негативне зовнішньоторговельне сальдо у поточному році почало знижуватися (у фізичних обсягах). Однак це досить локальні приклади.

На Діаграмі 8 показана продуктова структура хімічного експорту із України в січні-травні 2024 р.

Однак вона відображає лише загальні структурні тренди, номінальні валові показники експортних поставок хімічної продукції поки що залишаються досить незначними.

Вряд чи до кінця поточного року ця тенденція зміниться на краще, хоча можна очікувати певні позитивні зміни по окремим експортоорієнтованим продуктам, виробництво яких наразі відновлюється в Україні (зокрема, пігментному діоксиду титану, ВАС та ін.).

Діаграма 8

Хоча до кінця 2024 р. навряд чи суттєво зміниться структура експорту. Загалом слід констатувати, що без відновлення довоєнного експорту азотних добрив, продукції органічної хімії експортні поставки товарної продукції у контексті валових показників хімічного експорту **відчутно не збільшаться**.

Враховуючи усі секторальні ринкові передумови, регуляторні обмеження, цінову кон'юнктуру на ринку добрив, суттєвий ріст експорту азотних добрив із України також не очікується.

5.5. Географічний зріз експорту хімічної продукції

Експорт товарної хімічної продукції (географічний зріз)

З початком широкомасштабних воєнних дій під впливом зміненої логістики поставок **суттєво змінилася географічна та покраїнна структура експортних поставок хімічної продукції із України**.

Близько 50% обмілілого хімічного експорту в 2023 р. здійснювалося до країн Східної Європи та Прибалтики (Польща, Словаччина, Румунія, Молдова, Чехія, Латвія). Така ж тенденція зберігається і в першому півріччі 2024 року.

Ще 4,5% в структурі експорту складала країни СНД (без рф та білорусі). Регіональна структура експорту показана на Діаграмі 9.

Діаграма 9.

ТОП імпортером української хімічної продукції у першому півріччі 2024 р. залишилася **Польща** (16% у регіональній структурі хімічного експорту з України), хоча частка Польщі в кумулятиваному хімічному експорті у другому кварталі 2024 р. порівняно з першим кварталом 2024 р. суттєво знизилась (1 кв. 2024 р – 19%).

Водночас сальдо зовнішньої торгівлі по хімічних сегментах становило з Польщею у першому півріччі 2024 р. майже дев'ятикратний розрив (експорт – 68 млн.дол. США, імпорт – 580 млн. дол. США).

Основні продукти, які Польща імпортувала із України в аналізований період: технічний вуглець, казеїн, лецитини, жирні кислоти, декстрини, окремі види виробів із пластмас (трубна продукція, посуд, вироби із пластмас для транспортування та пакування товарів, окремі полімерні будівельні вироби), деякі види косметичної та парфумерної продукції.

Таким чином, Польща у першому півріччі 2024 р. вже традиційно ввозила із України переважно біохімічну сировину рослинного та тваринного походження (65% у сукупному експорті хімічної продукції до Польщі).

Досить диверсифікованим за асортиментом та водночас обмеженим у фізичному зрізі залишається експорт хімічної продукції до Латвії, Словаччини, Румунії, Чехії, Литви, Молдови, Болгарії.

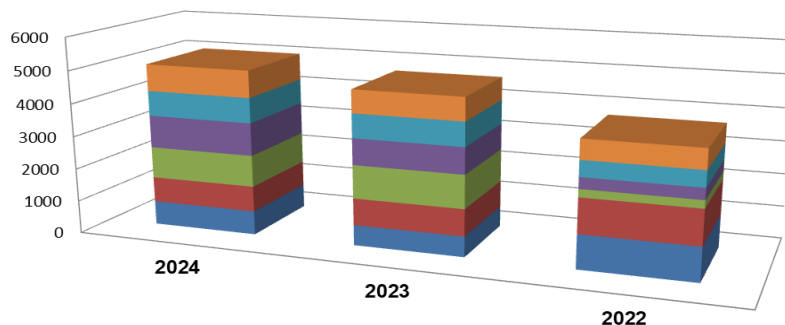
	<p>Можна констатувати, що частина українських товаровиробників хімічної продукції у своїх експортних поставках регіонально переорієнтувалася, хоча обсяги експорту до країн Східної Європи залишаються у фізичному та вартісному вимірі, окрім Польщі, незначними.</p> <p>Все ж у другому кварталі порівняно з першим кварталом поточного року виросли експортні поставки до деяких країн Східної Європи та Балтії (Болгарії, Молдови, Латвії).</p> <p>Німеччина залишається традиційним нетто-імпортером з України технічного вуглецю, діоксиду кремнію, казеїну, лецитину, бензолу, промислових жирних кислот, обмежено – окремих видів виробів із пластмас та гуми (частка Німеччини в кумулятивному експорті знизилася січні-квітні 2024 р.з 7 до 5%).</p> <p><i>Загалом частка європейських країн у регіональній структурі хімічного експорту із України залишається домінуючою (близько 75% у першому півріччі 2024 р.) на фоні абсолютної мінімізації експортних поставок хімічної продукції до країн СНД (4,5%).</i></p>
--	--

6. Імпортні поставки хімічної продукції із України

6.1. Загальний аналіз імпорتنних поставок

Сфера (сегмент, сектор)	Основні зміни, тенденції, результати
Імпорт хімічної продукції (вартісний зріз)	<p>Імпортні поставки хімічної продукції в Україну склали у вартісному вимірі в січні-червні 2024 р., за попередніми оцінками, 5,1 млрд. дол. США та показали суттєве збільшення майже на 9% у вартісному вимірі порівняно з січнем-червнем 2023 р. (4,7 млрд. дол. США).</p> <p><i>Знову ж таки варто взяти до уваги ціновий чинник. Динаміка збільшення імпорتنних поставок хімічної продукції у фізичному вимірі є суттєво вищою (середній приріст – до 15-17%).</i></p> <p>Середні місячні обсяги імпорту хімічної продукції в Україну склали у першому півріччі 2024 р. 850 млн. дол. США, тоді як аналогічний показник за підсумками січня-червня 2023 р. становив 783 млн. дол. США.</p> <p>Загалом у поточному році імпортні поставки, хоча і мали загальний тренд до зростання (особливо у березні-квітні 2024 р.), все ж були нестабільними. Основна причина – криза прикордонних перевезень на західних кордонах. Все ж порівняно з 2022-2023 рр., динаміка росту імпорту хімічною продукції в Україну є досить впевненою. Про це свідчать дані, приведені на Діаграмі 10.</p>

Імпорт хімічної продукції в Україну в 2022-2024 рр, млн. дол. США

	2024	2023	2022
■ Червень	820	703	600
■ Травень	768	735	486
■ Квітень	992	801	339
■ Березень	959	1014	239
■ Лютий	774	818	1062
■ Січень	728	622	1035

Загалом проведений аналіз свідчить не просто про продовження відновлення у поточному році імпорту хімічної продукції в Україну, а й про **фронтальне і диверсифіковане збільшення обсягів імпорту**, як у вартісному, так і особливо у фізичному вимірі.

Слід зазначити що динаміка росту/спаду імпорту хімічної продукції в січні-червні 2024 у вартісних та фізичних показниках, як і в експорті, не була лінійною через волатильність цін.

Аналіз показав, що динаміка росту обсягів імпорту хімічної продукції у **фізичному вимірі суттєво випереджала аналогічну динаміку росту вартісних показників.**

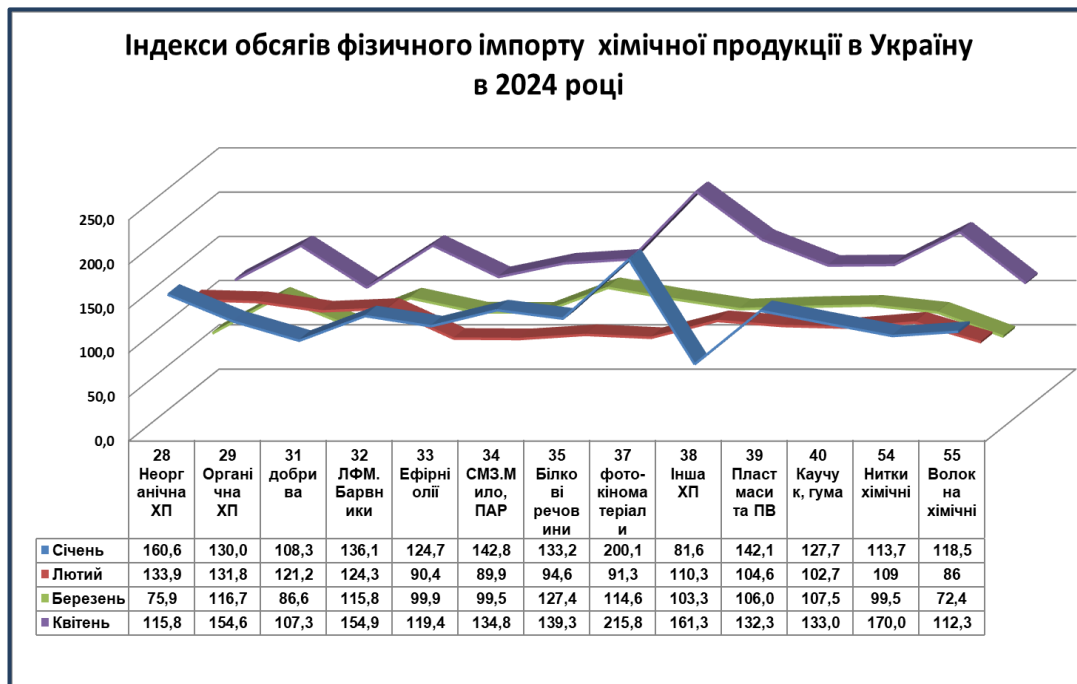
6.2. Індекси та динаміка імпорту хімічної продукції в Україну у фізичному вимірі

Імпорт товарної продукції (фізичні поставки)

Динаміка індексів фізичного імпорту хімічної продукції в Україну в січні-червні 2024 року мала стабільну прорістну динаміку. Середній індекс фізичного імпорту хімічної продукції в Україну склав в аналізованій період від 115 до 200% порівняно з аналогічним періодом 2023 р. та був досить волативним в залежності від періоду та виду хімічної продукції.

Фронтальний ріст імпорту хімічної продукції в Україну у поточному році був характерним для **більшості товарних груп та видів хімічної продукції, як сировини, так і напівсировини, а також кінцевої товарної продукції.**

Слід зазначити, що у березні-травні 2024 р. у помісячному зрізі в деяких секторах спостерігалось зниження фізичних індексів імпорту хімічної продукції порівняно з аналогічним періодом 2023 р. (добрива, волокна хімічні, продукція неорганічної хімії), хоча динаміка і тривалість цього тренду залишається неоднозначною.

В сегменті **продукції органічної та неорганічної хімії** найбільш активно ріс фізичний імпорт соляної кислоти (121%, тут і далі – порівняльні дані обсягів імпорту хімічної продукції в січні- травні 2024 р. у фізичному вимірі щодо аналогічного періоду 2023 р.), синтетичного аміаку (в 2,2 рази), сірчаної кислоти (в 2,7 разів), каустичної соди (106%), кальцинованої соди (134%), сульфатів магнію, алюмінію (132%), гіпохлоритів (126%), пероксиду водню (128%), оцтової та інших монокарбонових кислот (113%), ортофталатів (125%), карбонових кислот (128%), МТБЕ (в 11 разів) та ін. *Загалом в сегменті органічної та неорганічної сировини динаміка росту фізичного імпорту залишається досить стабільною, хоча і має значні продуктові коливання*

В сегменті **добрив** імпорт **азотних добрив** у фізичному вимірі в січні-травні 2024 р. зменшився порівняно з аналогічним періодом 2023 р. на 11% та склав 637 тис.т у ф.в.

Водночас в аналізований період майже на 36% виросли імпортні поставки **комплексних добрив** (379 тис.т), в 1,7 разів – поставки **гомогенних калійних добрив** (21 тис.т).

Наразі в структурі імпорту добрив частка **комплексних добрив** становить 36%, що свідчить про триваючу активну динаміку зростання їх використання на внутрішньому товарному ринку добрив, насамперед через досить незначну частку добрив вітчизняного виробництва.

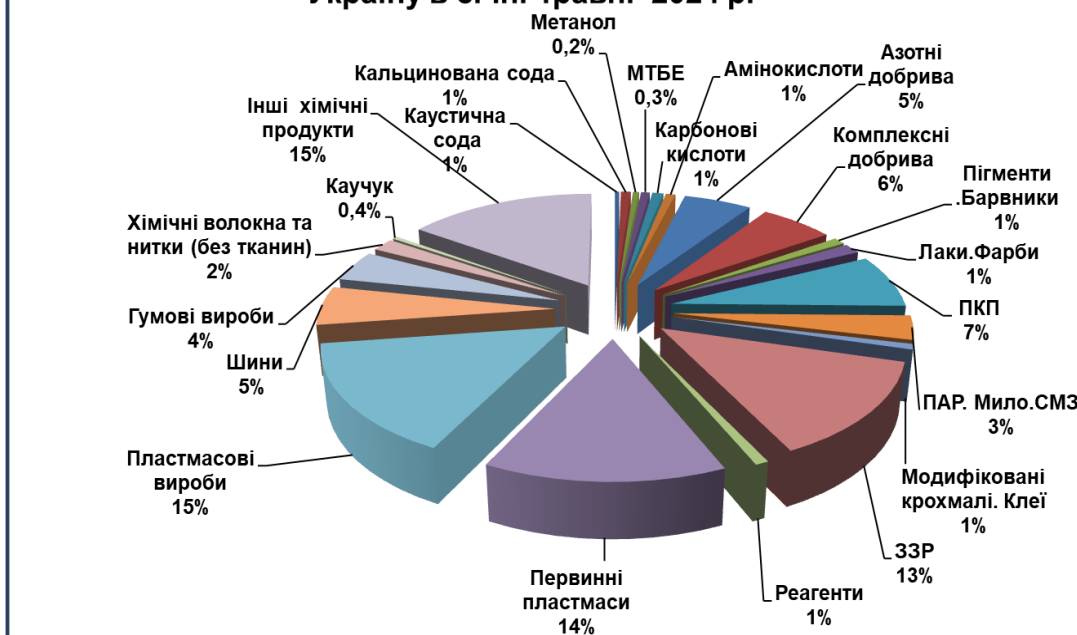
В сегменті **кінцевої товарної продукції** в січні-травні 2024 р. порівняно з аналогічним періодом 2023 р. суттєво виросли фізичні поставки барвників (136), лакофарбових матеріалів на водній (146%) та органічній основі (133%), практично усіх видів парфумерної та косметичної продукції (від 110 до 128%), СМЗ (122%), готових клеїв (128%), пестицидів (122%) та ін.

	<p><i>Звертає на себе увагу перевищення фізичного індексу росту імпорту порівняно з вартісним індексом. Така тенденція є свідченням змін у ціновій кон'юнктурі, а також збільшення структурної частки імпорту хімічної продукції більш низького цінового сегменту.</i></p> <p><i>Спостерігається також досить активна ротація постачальників на користь виробників Китаю та інших країн, які реалізують політику розширення та зміцнення своїх позицій на українському товарному ринку.</i></p> <p><i>З деяким незначним виключенням у поточному році спостерігається ріст імпортних поставок практично усіх видів пластмас у первинних формах. Загалом у фізичному вимірі поставки первинних пластмас в Україну в січні-травні 2024 р. порівняно з аналогічним періодом 2023 р. виросли на 20% до 415 тис.т.</i></p> <p><i>З найбільшою динамікою у поточному році зростають поставки в Україну полістиролу (135%, тут і далі – порівняльні дані обсягів імпорту хімічної продукції в січні-травні 2024 р. у фізичних показниках щодо аналогічного періоду 2023 р.), ПЕТ (130%), акрилатів (150%), поліетилену (119%), ПВХ(120%), іонообмінні смоли (145%) та ін.</i></p> <p><i>Досить фрагментарним, хоча водночас стабільним у поточному році залишається ріст фізичного імпорту пластмасових виробів, найбільш активною динамікою характеризується імпорт трубної полімерної продукції (в 1,3 рази), санітарно-технічних полімерних виробів (в 1,4 рази), різних видів будівельних виробів із пластмас (від 1,3 до 2 разів) та ін.</i></p> <p><i>За підсумками січня-травня 2024 імпорту натурального на синтетичного каучуку в Україну виріс відповідно на 20 та 10%, позитивною динамікою характеризувалися також фізичні імпортні поставки практично усіх видів гумових виробів (від 110 до 140%).</i></p> <p><i>Таким чином, у поточному році динаміка росту імпортних поставок значної частини видів хімічної продукції у фізичному вимірі випереджає аналогічну динаміку у вартісних показниках (за рахунок зниження та волатильності імпортних цін, зміни країн та компаній-постачальників на користь більш конкурентних та вигідних у ціновому відношенні поставок).</i></p>
--	---

6.3. Продуктовий та секторальний зріз імпорту

<p>Імпорт товарної продукції (продуктовий та секторальний зріз)</p>	<p><i>Загалом імпорту хімічної продукції в Україну в першому півріччі 2024 року за товарним асортиментом та товарною структурою поставок продовжує диверсифікуватися та розширюватися.</i></p> <p><i>Секторальна структура імпорту хімічної продукції в Україну у 2024 році показана на Діаграмі 12.</i></p>
--	---

Структура імпортних поставок хімічної продукції в Україну в січні-травні 2024 р.

Проведений аналіз свідчить про те, що триває процес певного переділу внутрішнього товарного ринку хімічної продукції та спостерігається **зміцнення позицій імпортних продуктів**, зважаючи і на воєнний стан, і на нестабільність внутрішнього виробництва, і на нові потреби внутрішнього товарного ринку, які не може забезпечити національне виробництво.

Імпортна продукція займає вільні ніші, які утворилися у внутрішньому виробництві хімічної продукції внаслідок руйнувань та зупинки (призупинки) чи регіонально обмеженого функціонування хімічних підприємств.

Найбільш значиме місце у структурі хімічного імпорту у січні-травні 2024 р. займали наступні хімічні продукти (товарні групи):

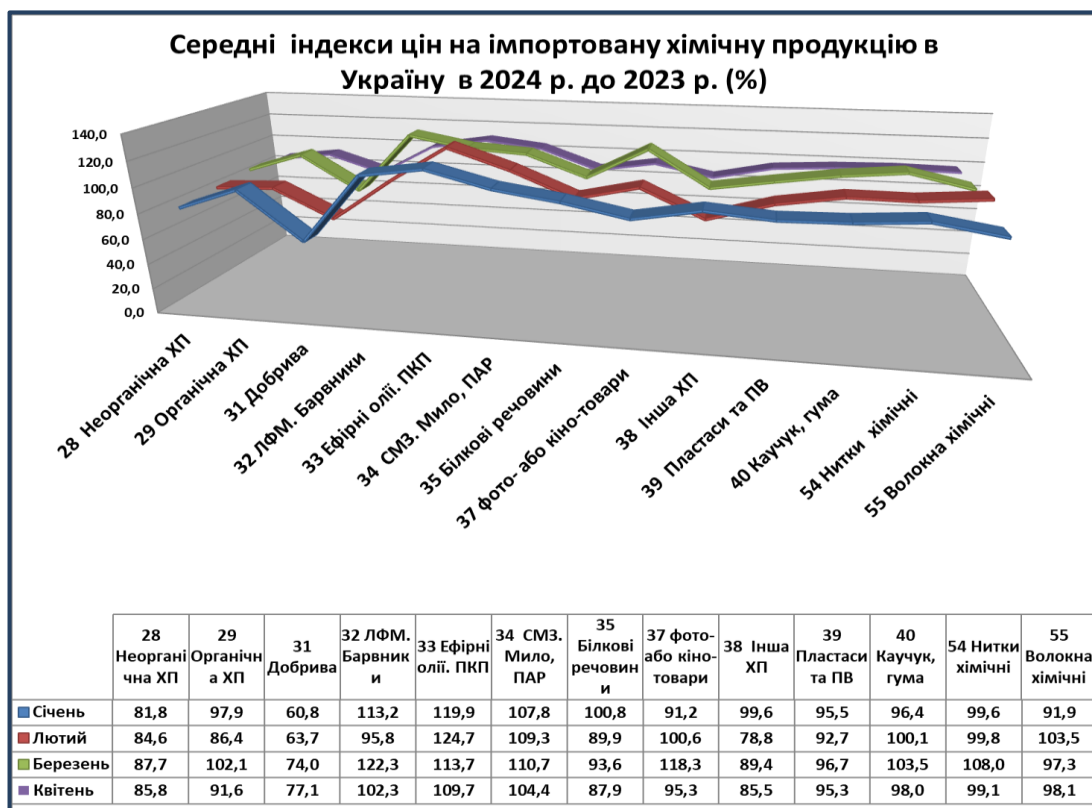
- *вироби із пластмас (15%),*
- *первинні пластмаси (14%)*
- *засоби захисту рослин (13%)*
- *каучук і гумові вироби (10%)*
- *косметична та парфумерна продукція (7%)*
- *комплексні добрива (6%)*
- *продукція органічної хімії (7%)*
- *азотні добрива (5%),*
- *продукція неорганічної хімії (3,3%)*
- *СМЗ (3%)*
- *ЛФМ та барвники (2%).*

	<p>Слід зазначити, що у структурі хімічного імпорту в Україну в січні-травні 2024 р., порівняно з аналогічним періодом 2023 р., відбулося певні зміни, зокрема, <i>збільшилася частка імпорту виробів із пластмас, первинних пластмас, каучуку та гумових виробів, косметичної та парфумерної продукції, комплексних добрив та ін.</i></p> <p>Загалом спостерігається фронтальний та диверсифікований ріст імпорту усіх видів хімічної продукції, хоча більш активно все ж росте імпорт <i>кінцевої хімічної продукції та хімічних виробів, тобто хімічної продукції з більшою добавленою вартістю.</i></p> <p><i>Виключенням є лише сегмент пластмас, де динаміка росту імпорту первинних пластмас є по суті лінійною до динаміки росту поставок виробів із пластмас.</i></p> <p>Можна однозначно констатувати, що на відміну від структури внутрішнього хімічного виробництва та експорту, яка суттєво звузилася з початком воєнних дій, структура імпортних поставок хімічної продукції до України продовжує видозмінюватися та досить активно диверсифікуватися у розрізі основних видів та товарних груп продукції.</p> <p>У поточному році відбувається певна відновлювальна стабілізація внутрішнього товарного ринку, при чому не лише за рахунок розширення «нішевої» імпортних поставок хімічної продукції.</p> <p>Наразі імпорт вже практично повністю <i>поглинув усі товарні ніші</i>, як в сировинних сегментах, де відсутнє національне виробництво, так і зміцнив свої позиції в сегментах виробництва товарної продукції більш поглибленого технологічного переділу та кінцевої товарної продукції.</p> <p><i>Це означає, що, по суті, імпортозалежність внутрішнього товарного ринку хімічної продукції системно та структурно поглиблюється за рахунок зміни компаній-виробників, країн- та компаній-постачальників. Український хімічний ринок все більше глобалізується у світовий хімічний ринок і цей процес є наразі незворотнім.</i></p>
--	--

6.4. Динаміка середніх імпортних цін на хімічну продукцію

<p>Індекси імпортних цін на хімічну продукцію</p>	<p><i>Середні імпортні ціни на хімічну продукцію</i> у січні-червні 2024 р. порівняно з аналогічним періодом 2023 р знизилися на значну частину сировини та кінцевої продукції, яка імпортується в Україну (зокрема, на первинні пластмаси та вироби із пластмас, азотні добрива, комплексні добрива, продукцію органічної та неорганічної хімії, каучук та гумові вироби, волокна хімічні та ін.).</p> <p>Індекс цін в названих сегментах хімічного імпорту становив у січні-березні від 60 до 98%, однак, починаючи з квітня 2024 р., відновив свій ріст.</p> <p>Водночас залишається певна цінова волативність та звуження цінового «коридору» росту цін. Підвищення цінових індексів у поточному році відстежувалася лише в таких сегментах, як лакофарбова продукція (спеціального призначення), ефірні олії, парфумерно-косметичні вироби, окремі види високотехнологічних хімічних речовин та матеріалів.</p>
--	---

Діаграма 13

Основна тенденція в ціновій кон'юктурі на імпортовану продукцію – йде пошук більш здешевленого продукту прийнятної якості та більш оптимальних логістичних маршрутів.

Така тенденція є характерною для усіх товарних сегментів, найбільш відчутно вона проявила себе в поставках ЗЗР, комплексних добрив, азотних, калійних добрив. Цінова доступність обумовила ріст ЗЗР із Китаю, комплексних добрив – із Болгарії, Йорданії, Марокко, Єгипту та Туреччини.

6.5. Географічний зріз імпорту хімічної продукції в Україну

Імпорт товарної продукції (географічний зріз)

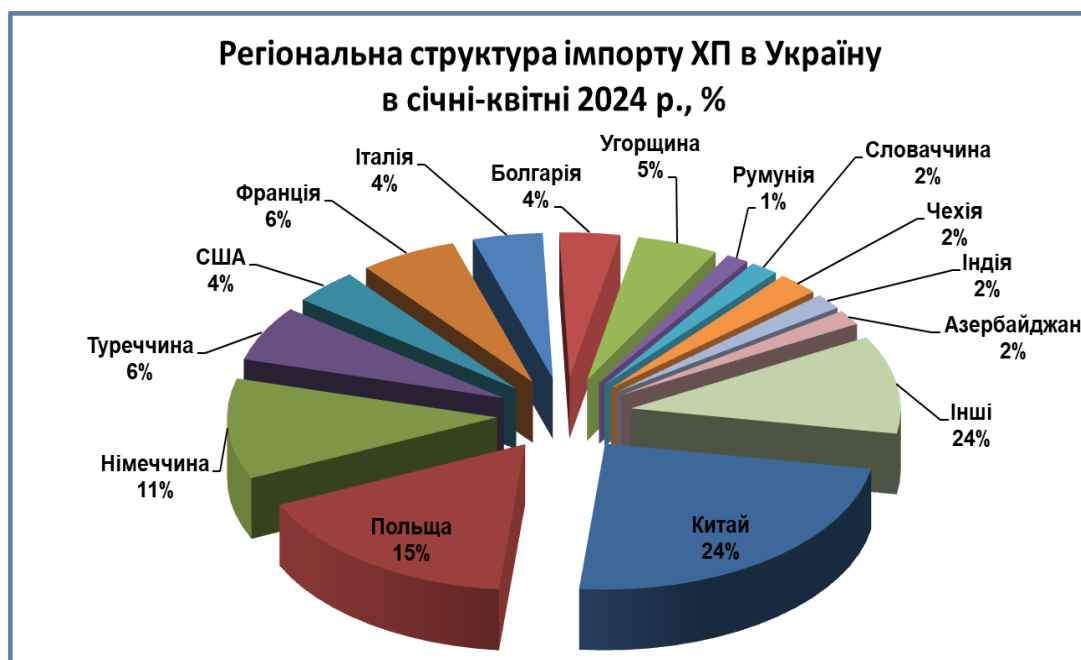
У 2024 році географічна конфігурація імпорту хімічної продукції до України суттєво не змінилася. Основними країнами-ТОП імпортерами хімічних поставок до України залишаються **Польща та Китай**.

Причому на **перше місце** в регіональній структурі поставок хімічної продукції знову вийшов **Китай** і частка його продукції в хімічному імпорті продовжує рости (**24%**), частка **Польщі** у регіональній структурі хімічного імпорту січні-квітні 2024 р. дещо знизилася (до 15%).

Третє стабільне місце в хімічному імпорті займає Німеччина (11%).

*На четверте місце у сукупних поставках хімічної продукції в Україну у поточному році вийшли **Туреччина і Франція - 6%**. Частка хімічної продукції США, Італії, Болгарії у кумулятивному імпорті становить відповідно по 4%.*

Регіональна та покраїнна структура хімічного імпорту в Україну в січні-квітні 2024 р. показана на Діаграмі 14.

Слід відмітити, що у поточному році імпорт хімічної продукції з **Польщі до України** в частині сегментів у вартісних показниках продовжує рости з тією чи іншою динамікою, однак в частині сегментів через зниження цін імпорتنі поставки у вартісних обсягах знизились на фоні стабільних поставок у фізичному вимірі.

Так, зокрема, **обсяги імпорту добрив з Польщі** у ф.в у січні-травні 2024 р. склали 278 тис.т та скоротилися лише на 4%, тоді як у вартісному вимірі імпорتنі поставки за рахунок цінової кон'юнктури скоротилися на 33 % (до 126 млн. дол. США).

Загалом імпорتنі поставки хімічної продукції із Польщі вже кумулятивно перевищили імпорتنі поставки довоєнного періоду 2021 р. (січень – травень 2024 р. - **585 млн. дол. США**, січень – травень 2023 р. - 603 млн. дол. США, січень-травень 2022 р. – 371 млн. дол. США, січень-травень 2021 ро. – 441 млн. дол. США).

Насамперед це стосується базових сировинних сегментів (продукції неорганічної хімії, органічних сполук), а також мінеральних добрив, СМЗ, первинних пластмас, ЗЗР та інших видів хімічної продукції, виробництво яких в Україні або ж зменшилось або ж зупинилось.

Імпорт хімічної продукції з **Китаю до України** у січні-травні 2024 р. склав **821 млн. дол. США** та виріс порівняно із аналогічним періодом 2023 р. на 110% (747 млн. дол. США).

Домінують в імпортних поставках хімічної продукції з Китаю – **засоби захисту рослин - 20%** (тут і далі – відсоток у кумулятивному хімічному імпорті з Китаю), **вироби із пластмас – 15%**, **каучук та гумові вироби -16%**, **продукція органічної хімії – 15%**, **первинні пластмаси – 12%**.

Структурна частка названих товарних груп хімічної продукції у хімічному імпорті товарної продукції з Китаю становить близько 80%.

*Частка хімічної продукції **Німеччини** у кумулятивному хімічному імпорті до України також залишається стабільно високою – 11%. У структурі хімічного імпорту за підсумками січня-травня 2024 р. домінують декілька товарних груп хімічної продукції: 33Р – 20%, пластмасові вироби – 16%, первинні пластмаси – 12%, парфумерно-косметичні вироби – 10%.*

Імпорт хімічної продукції до України з решти країн-лідерів (Італії, Болгарії, Іспанії, Угорщини, Туреччини) у поточному році має уповільнену тенденцію до зростання при збереженні (і навіть розширенні) традиційної номенклатури імпортованих поставок хімічної продукції.

Звертає на себе увагу збільшення секторального імпорту хімічної продукції з Румунії, Болгарії та інших східноєвропейських країн разом з традиційним імпортом із Польщі.

Так, зокрема, в сегменті комплексних добрив частка східноєвропейських країн в кумулятивному імпорті виросла майже до 55% (у ф.в.), азотних добрив – до 50% (у ф.в.). Наразі найдоступніший якісний ДАФ завозиться з Йорданії та Туреччини, поставки з названих країн мають, окрім цінових, логістичні переваги.

Таким чином, український хімічний товарний ринок стає все більш привабливим і значимим для імпортерів, навіть за умови військових дій в Україні, та активно насичується імпортованою хімічною продукцією у вільних нішах (через відсутність чи зупинку національного виробництва, втрату логістичних зв'язків з певними регіонами, розширення попиту на хімічну продукцію, який не може бути покритий за рахунок вітчизняного продукту.).

У хімічній промисловості ЄС наразі триває криза, яка супроводжується спадом виробництва (2023 р. – (-)8%) та уповільненою стагнацією, у деяких країнах є ознаки рецесії, вона переживає багато викликів.

Саме тому європейська хімічна промисловість зацікавлена в українському товарному ринку, який став додатковим та досить важливим майданчиком для збуту власної хімічної продукції в умовах зменшення експорту європейської хімічної продукції на частину зовнішніх ринків.

Звертає на себе увагу збільшення обсягів зовнішньої торгівлі хімічною продукцією з деякими країнами, які традиційно є транзитними. Так, у поточному році продовжується ріст зовнішньоторговельного обороту хімічною продукцією між Україною та Р. Молдова.

7. Внутрішній товарний ринок хімічної продукції

7.1. Загальна характеристика хімічного ринку в 2024 році

Сфера (сегмент, сектор)	Основні зміни, тенденції, результати
Внутрішній товарний ринок хімічної продукції	<p>Внутрішнє споживання хімічної продукції в Україні у січні-червні 2024 року склало, за попередніми розрахунками ДП «Черкаський НДІТЕХІМ», у доларовому еквіваленті 6,7 млрд. дол. США та виросло порівняно з аналогічним періодом 2023 р. на 11% (січень-червень 2023 р. – 6,01 млрд. дол. США).</p> <p>У доларовому еквіваленті порівняно з аналогічним періодом 2023 року внутрішній ринок хімічної продукції виріс майже на 700 млн. дол. США</p> <p>У гривневому еквіваленті цей показник склав у січні-червні 2024 р., за попередніми даними, 263,5 млрд. грн. та збільшився порівняно з аналогічним періодом 2023 р. на 20%, у гривневому обрахуванні розрахункова ємність внутрішнього хімічного товарного ринку виросла майже на 44 млрд.грн.</p> <p>Статистичні «ножиці» розрахункових показників внутрішнього товарного ринку у поточному році досить відчутні, оскільки інфляційний ріст курсу гривні щодо долара США у першому півріччі 2024 р. порівняно з аналогічним періодом 2023 р. є досить значимими (відповідно 38,75 та 36,57).</p> <p>Однак це вартісні показники. У розрізі окремих сегментів та видів продукції у фізичному вимірі внутрішнє споживання хімічної продукції в січні-червні 2024 р. почало вирівнюватися та відновлюватися порівняно з аналогічним періодом 2023 р., динаміка спаду уповільнилась до 2-8%, в частині сегментів спостерігається ріст споживання у фізичному вимірі на фоні стабілізації попиту. Водночас «дистанція» до показників внутрішнього споживання хімічної продукції довоєнного періоду (2020-2021 рр.) ще досить суттєва.</p> <p>Обсяг реалізації хімічної продукції національного виробництва на внутрішній товарний ринок склав у січні-червні 2024 р., за попередніми даними, 59,7 млрд грн (у доларовому еквіваленті 1,54 млрд.дол. США). Частка національної продукції на внутрішньому хімічному ринку склала в аналізований період, за попередніми розрахунками, 23%. Водночас частка імпортного продукту у структурі внутрішнього товарного ринку хімічної продукції становила у січні-червні 2024 р. майже 77% (січень-червень 2023 р. – 80%).</p> <p>Таким чином, спостерігається певним ріст частки вітчизняної продукції на внутрішньому товарному ринку, хоча цей показник у першому півріччі поточного року мав і певні об'єктивні причини, обумовлені зміною транспортної логістики імпортних поставок продукції в Україну та з України, зокрема, до Польщі та з Польщі. Цілком можливо, що частково таке зниження імпортної частки на українському ринку є ситуативним та статистичним (розрахунковим). До того ж глобально цей показник залишається досить низьким.</p>

7.2. Деякі регіональні та структурні особливості

Сфера (сегмент, сектор)	Основні зміни, тенденції, результати														
Внутрішній товарний ринок хімічної продукції	<p>Загалом імпортозалежність українського товарного ринку хімічної продукції, насамперед, від Польщі та Китаю, залишається досить значимою. З тією чи іншою динамікою росте також частка хімічної продукції інших європейських країн на внутрішньому товарному ринку (Німеччина, Туреччина, Франція, Італія, Болгарія, Румунія).</p> <p>Структура внутрішнього товарного ринку хімічної продукції в Україні у покrajнному зрізі в 2024 році приведена на діаграмі 15. Кумулятивна частка двох основних країн-імпортерів хімічної продукції на внутрішній товарний ринок (Китай та Польща) вже суттєво перевищила частку української хімічної продукції на внутрішньому товарному ринку (відповідно 27 та 23%).</p> <p style="text-align: right;">Діаграма 15</p> <div data-bbox="395 808 1495 1373" style="border: 1px solid black; padding: 10px;"> <p style="text-align: center;">Структура внутрішнього ринку хімічної продукції у 2024 році (січень-червень), %</p> <table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <thead> <tr> <th>Країна</th> <th>Відсоток</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Україна</td> <td>23%</td> </tr> <tr> <td>Китай</td> <td>16%</td> </tr> <tr> <td>Польща</td> <td>11%</td> </tr> <tr> <td>Німеччина</td> <td>8%</td> </tr> <tr> <td>Туреччина</td> <td>4%</td> </tr> <tr> <td>Інші країни</td> <td>38%</td> </tr> </tbody> </table> </div> <p>У значній частині сегментів рівень імпортозалежності продовжує бути досить критичним та перевищує 90-95%.</p> <p><i>Проведений аналіз показав, що цей рівень для певної частини сегментів національного хімічного ринку вже є незворотнім. Слід зазначити, що відносна вартісна стабільність внутрішнього ринку хімічної продукції у поточному році обумовлена відносно стабільним споживчим ринком (приріст 12-13% у вартісних показниках) на фоні все ще нестабільного промислового споживання хімічної продукції.</i></p> <p><i>Хоча частина секторальних хімічних ринків промислового споживання (і напівсировини, і кінцевої товарної продукції) у поточному році також показала певне зростання (зокрема, у другому кварталі).</i></p> <p>Відносно стабільним залишається агрохімічний ринок (за виключенням окупованих та замінованих територій сільськогосподарського призначення, які становлять близько 25% сільськогосподарських угідь) та ріст якого хоча і уповільнено, продовжується і в поточному році.</p>	Країна	Відсоток	Україна	23%	Китай	16%	Польща	11%	Німеччина	8%	Туреччина	4%	Інші країни	38%
Країна	Відсоток														
Україна	23%														
Китай	16%														
Польща	11%														
Німеччина	8%														
Туреччина	4%														
Інші країни	38%														

Стабільну динаміку зростання показує також **ринок пластмасових виробів різного призначення** (насамперед, будівельних та транспортувальних і пакувальних пластмасових виробів), ємність його також збільшилась у поточному році мінімально на 15-20% (у вартісних показниках).

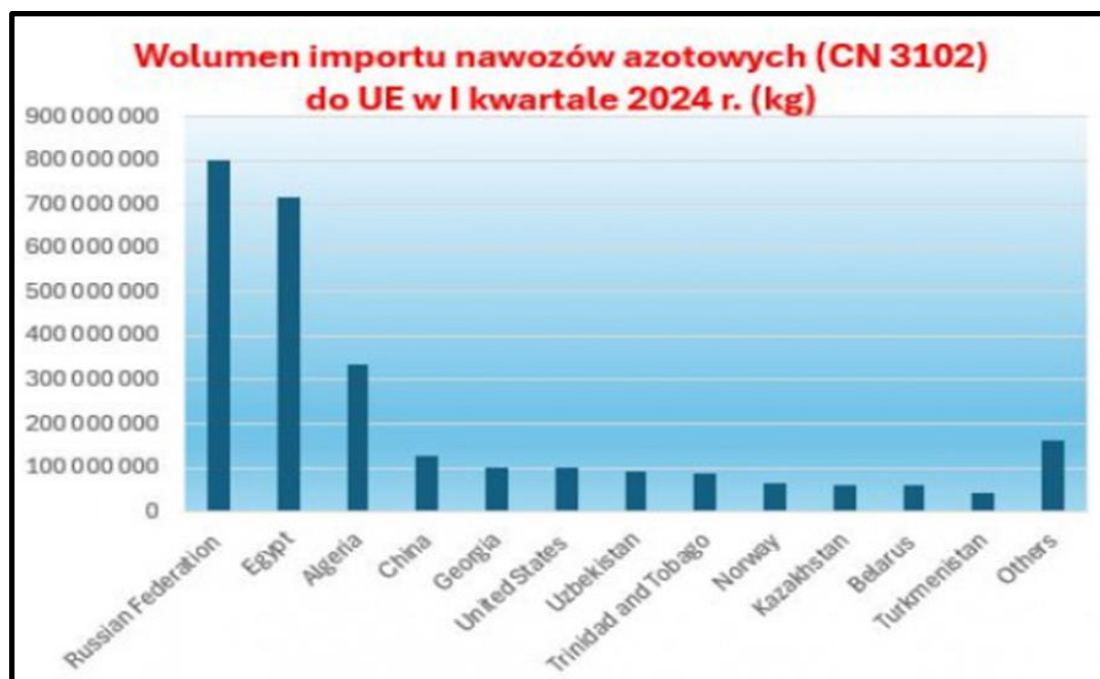
У 2024 році попит на **ЗЗР і добрива** з боку аграрного сектору залишаються досить стабільними. Цьому сприяло значне зростання цін на зерно у другому кварталі 2024 р. (25%) та відповідно збільшення виручки аграрних підприємств, сезонне зниження відпускних цін на азотні добрива, пов'язане із прийнятними цінами на газ у травні-червні.

Позиції вітчизняної аміачної селітри, КАС та карбаміду у 2024 р. на внутрішньому ринку залишаються досить стабільними. Водночас слід зауважити, що хоча гомогенні азотні добрива (аміачна селітра, карбамід, КАС, сульфат амонію та ін.) займають близько 70% ринку за фізичною вагою, частка комплексних добрив продовжує зростати і вже перевищила 26% у структурі удобрювального споживання.

Наразі традиційно триває досить жорстка конкуренція між добривами національного виробництва та імпортованими добривами. У поточному році продовжує зростати імпорт в Україну азотних добрив з Азербайджану, Польщі, Латвії, Сербії, Туреччини.

Більшість названих країн у значних обсягах імпортують азотні добрива виробництва РФ, які потім, на думку багатьох експертів, і це підтверджують статистичні дані, експортуються в Україну. Так, Польща в першому кварталі 2024 р. імпортувала 232 тис.т. азотних добрив з РФ, це найвищий показник, починаючи з 2020 р. (дані Євростату). Загалом країни ЄС залишаються найбільш значимим імпортером азотних добрив російського походження (Діаграма 16)

Діаграма 16

<https://agri-trends.com/poland-is-the-largest-importer-of-fertilizers-from-russia-in-the-eu/>

В 2023-2024 рр. Азербайджан у значних обсягах почав імпортувати азотні добрива з РФ, зокрема, в 2024 р. не лише аміачну селітру, а й карбамід (частка РФ в кумулятивному імпорті добрив до Азербайджану становить близько 80%).

Водночас загальна тенденція щодо **середніх норм внесення добрив** набула нестійкого характеру. Восени 2023 року було зафіксоване збільшення норм внесення добрив під озимі культури, однак навесні 2024 року норми внесення знову знизилася – в середньому на 5% у порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Основними причинами зменшення норм внесення добрив є брак **обігових коштів в аграрних підприємствах**.

Водночас варто зауважити, що аграрні холдинги практично не зменшили норми внесення добрив, в той час, як невеликі аграрні підприємства були вимушені їх скоротити в середньому на 10-15%.

Уряд США у межах ініціативи AGRI-Україна безоплатно надасть мінеральні добрива для польових робіт в сезоні 2024-2025 років для понад 3300 українських агровиробників з прифронтових та деокупованих областей (Дніпропетровська, Донецька, Луганська, Запорізька, Сумська, Харківська, Херсонська, Чернігівська області), загалом 6,6 тис. т добрив (карбамід). Однак частка таких поставок є незначною порівняно з потребами фермерських господарств.

Норми внесення **засобів захисту рослин** залишаються у поточному році на рівні попереднього року (940-950 кг пестицидів у д.р. на одиницю площі сільськогосподарських угідь), оскільки у аграріїв вже є розуміння, що зменшення використання ЗЗР може призвести до погіршення врожайності та якості зернових і олійних культур.

Хоча водночас змінюється видова і цінова структура застосування ЗЗР, спостерігається тенденція, як до збільшення використання висококонцентрованих і досить дорогих пестицидів, так і пестицидів, які належать до більш здешевленого цінового сегменту. Це стосується, насамперед, препаративних форм китайського виробництва.

Все ще досить впливовим фактором залишається звуження міжгалузевого та внутрішнього галузевого промислового споживання хімічної продукції через припинення функціонування в ключових промислових секторах певної частини підприємств-виробників та підприємств-споживачів хімічної продукції. Частка хімічної продукції імпортного походження **на внутрішньому ринку переробної промисловості становить 60-65%**.

Цілком доцільним і обґрунтованим було б **посилення захисту національних виробників та відновлення протекціонізму** в тих секторах, де збереглося достатнє виробництво хімічної продукції, згідно з 21 статтею СОТ, яка дозволяє країні за певних умов тимчасово призупиняти свої зобов'язання, взяті під час вступу до СОТ.

Слід зазначити, що в Україні почастишали факти виробництва **фальсифікованої продукції споживчого призначення, насамперед, в сегменті побутової хімії**.

	<p>Так, у першій половині 2024 р., СБУ та БЕБ у Волинській та Чернівецькій областях викрили роботу підпільних цехів з виготовлення підробок продукції побутової хімії під популярними брендами Persil та Ariel та інших світових виробників. На готову продукцію підприємства-фальсифікатори клеїли етикетки із назвами відомих торговельних марок, права інтелектуальної власності на які належать іноземним компаніям. І такі факти далеко не поодинокі.</p> <p>https://biz.censor.net/n3492285</p>
--	---

8. Фінансові результати роботи хімічної галузі

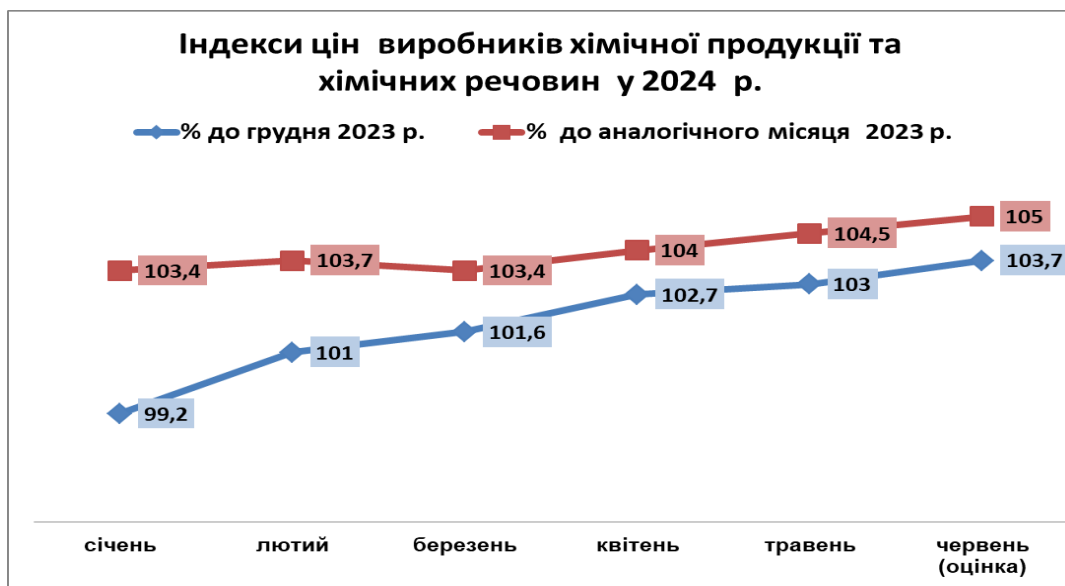
Сфера (сегмент, сектор)	Основні зміни, тенденції, результати
Фінансові результати роботи хімічної галузі	<p>Станом на 28 червня 2024 р. Держстатом не оприлюднені дані щодо фінансових результатів роботи підприємств галузі за підсумками поточного періоду 2024р.</p> <p>Водночас у червні 2024 р. оприлюднені фінансові результати роботи підприємств хімічної галузі за підсумками 2023 року. Загальне річне фінансове сальдо підприємств галузі склало за підсумками 2023 року 8,2 млрд. грн. при кумулятивному прибутку 18,7 млрд. грн та кумулятивному річному збитку 10,5 млрд.грн.</p> <p>Слід зазначити, що у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції фінансове сальдо склало 1,5 млрд. грн. при кумулятивному прибутку 11,3 млрд. грн та кумулятивному річному збитку 9,8 млрд.грн.</p> <p>У виробництві гумових та пластмасових виробів фінансове сальдо склало 6,6 млрд. грн. при кумулятивному прибутку 7,3 млрд. грн та кумулятивному річному збитку 0,7 млрд.грн. Прибуток показали 73% підприємств у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції та 80% підприємств – виробників пластмасових та гумових виробів.</p> <p>Негативне фінансове сальдо у 2023 р. було в секторах виробництва первинних пластмас, пігментів і барвників, основної неорганічної продукції, усі інші сектори мали прибуток, найбільш значимий – в секторах виробництва добрив і азотних сполук (1,1 млрд. грн), пестицидів (0,9 млрд.грн), ЛФМ (1,5 млрд, грн), СМЗ (1,7 млрд.грн), виробів із пластмас (5,7 млрд. грн).</p> <p>Проведений аналіз показав, що якщо у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції позитивне фінансове сальдо в 2023 р. забезпечили великі та малі підприємства, то у виробництві пластмасових та гумових виробів позитивні фінансові результати показали переважно середні підприємства.</p> <p>Рівень рентабельності роботи підприємств хімічної галузі є досить низьким, зокрема, рентабельність операційної діяльності. У виробництві хімічних речовин та хімічної продукції цей показник становив у 2023 р. – 1,3%, суттєво вищою операційна рентабельність була у виробництві пластмасових і гумових виробів – 7,9%.</p>

	<p><i>Слід взяти до уваги, що кумулятивна інформація Держстату сформована на основі фактично поданих підприємствами фінансових звітів, а отже вона не відображає об'єктивну та повну картину фінансових результатів, оскільки близько 40-50% підприємств фінансову звітність не надають.</i></p> <p>Кумулятивний прямий фінансовий збиток роботи підприємств галузі у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції за підсумками січня – червні 2024 року розрахунково оцінюється в 2,7 млрд. грн. при кумулятивному прибутку 6,6 млрд.грн, тобто фінансове сальдо від операційної діяльності до оподаткування складає 3,9 млрд. грн. (січень – червень 2023 р. – 4,95 млрд.грн).</p> <p>Водночас ці дані є виключно розрахунковими та ґрунтуються на аналітичних оцінках.</p>
--	--

9. Цінова кон'юнктура (фрагментарно)

Сфера (сегмент, сектор)	Основні зміни, тенденції, результати
Внутрішні ціни на хімічну продукцію	<p>У січні-травні 2024 року порівняно з аналогічним періодом 2023 р. індекс цін промислових виробників у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції склав 104,5%, зокрема, в поставках на внутрішній ринок – 102,5%, на зовнішні ринки - 110,5%.</p> <p>Загалом у січні-травні 2024 р. на внутрішньому ринку поточний індекс цін промислових виробників на хімічні речовини і хімічну продукцію у середньомісячному вимірі становив близько 100-102%, тобто цінова інфляція була близька до нульової.</p> <p>Аналогічний поточний індекс цін промислових виробників на хімічні речовини і хімічну продукцію у середньомісячному вимірі в експортних поставках за межі України був вищим та склав 104-105%.</p> <p>У виробництві гумових та пластмасових виробів індекс цін промислових виробників склав у січні-травні 2024 р. до відповідного періоду 2023 р. 111,6%, зокрема, в поставках на внутрішній ринок – 112%, на зовнішні ринки - 106,4%.</p> <p>Таким чином, спостерігаються певні контраверсійні цінові тенденції в індексах цін промислових виробників на хімічну продукцію, яка поставляється на внутрішній ринок і на зовнішні товарні ринки.</p> <p>Загальна динаміка індексів цін на хімічні речовини і хімічну продукцію у середньомісячному вимірі в 2024 році показана на діаграмі 17.</p> <p>Приведені дані свідчать про досить уповільнений ріст цін на хімічні речовини і хімічну продукцію у поточному році, хоча загальна динаміка зростання все ж присутня, хоча вона має значну диференціацію в залежності від товарної групи чи сектору виробництва хімічної продукції.</p>

Діаграма 17

10. Інвестиції в основний капітал хімічної галузі

10.1. Загальна оцінка

Сфера (сегмент, сектор)	Основні зміни, тенденції, результати																																																
Інвестиції в основний капітал хімічної галузі	<p>Інвестиційна ситуація у хімічній галузі, як і у національній промисловості в цілому, залишається <i>патою та вичікувальною</i>, з <i>досить обмеженою локальною активністю</i>.</p> <p>Динаміка інвестиційний вкладень в основний капітал галузі у гривневому та доларовому еквіваленті в ретроспекції, починаючи з 2010 року, приведена на Діаграмі 18.</p> <p style="text-align: right;">Діаграма 18</p> <p>Динаміка капітальних інвестицій у виробництво хімічних речовин та хімічної продукції в 2010-2024 рр. (річний зріз)</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Рік</th> <th>Капітальні інвестиції (млн. дол. США)</th> <th>Капітальні інвестиції (млн. грн.)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>2010</td><td>308</td><td>2440,6</td></tr> <tr><td>2011</td><td>347</td><td>2767,7</td></tr> <tr><td>2012</td><td>430</td><td>3436,6</td></tr> <tr><td>2013</td><td>331</td><td>2653,6</td></tr> <tr><td>2014</td><td>183</td><td>2174,6</td></tr> <tr><td>2015</td><td>77</td><td>1679,7</td></tr> <tr><td>2016</td><td>67</td><td>1708,5</td></tr> <tr><td>2017</td><td>112</td><td>2980,7</td></tr> <tr><td>2018</td><td>103</td><td>2791,8</td></tr> <tr><td>2019</td><td>96</td><td>2488,1</td></tr> <tr><td>2020</td><td>93</td><td>2495,8</td></tr> <tr><td>2021</td><td>108</td><td>2946,7</td></tr> <tr><td>2022</td><td>57</td><td>1860,7</td></tr> <tr><td>2023</td><td>42</td><td>1520</td></tr> <tr><td>2024 (оцінка)</td><td>49</td><td>1860</td></tr> </tbody> </table> <p>Дані Держстату України та ДП «Черкаський НДІТЕХІМ»</p>	Рік	Капітальні інвестиції (млн. дол. США)	Капітальні інвестиції (млн. грн.)	2010	308	2440,6	2011	347	2767,7	2012	430	3436,6	2013	331	2653,6	2014	183	2174,6	2015	77	1679,7	2016	67	1708,5	2017	112	2980,7	2018	103	2791,8	2019	96	2488,1	2020	93	2495,8	2021	108	2946,7	2022	57	1860,7	2023	42	1520	2024 (оцінка)	49	1860
Рік	Капітальні інвестиції (млн. дол. США)	Капітальні інвестиції (млн. грн.)																																															
2010	308	2440,6																																															
2011	347	2767,7																																															
2012	430	3436,6																																															
2013	331	2653,6																																															
2014	183	2174,6																																															
2015	77	1679,7																																															
2016	67	1708,5																																															
2017	112	2980,7																																															
2018	103	2791,8																																															
2019	96	2488,1																																															
2020	93	2495,8																																															
2021	108	2946,7																																															
2022	57	1860,7																																															
2023	42	1520																																															
2024 (оцінка)	49	1860																																															

	<p>Більшість компаній, які до війни планували реалізацію важливих для галузі та комерційно привабливих інвестиційних проектів по створенню нових та розширенню діючих хімічних виробництв в Україні, наразі поставили їх «на паузу» або ж прийняли рішення щодо реалізації цих проектів за межами України або ж відхилили інвестиційні проекти, як недоцільні за умов, що склалися.</p> <p>Така ситуація характерна для більшості галузей переробної промисловості. Одна із причин – кредитний «голод», оскільки інвестиційні проекти в базовій хімічній промисловості мають високу капіталоємність. Так, підприємствам переробної промисловості надано в січні-травні 2024 р. лише 2967 кредитів на суму 13,8 млрд грн (середня вартість одного кредиту - 4,65 млн. грн), що в 1,7 разів менше, ніж сільськогосподарським підприємствам.</p> <p><i>Фінансування інвестиційних програм хімічних підприємств (переважно поточні капітальні ремонти та модернізація діючих виробництв) є досить обмеженим та відбуватиметься у значній мірі за рахунок амортизаційних відрахувань та виробничих інвестицій з прибутку.</i></p>
--	--

10.2. Інвестиційний моніторинг

<p>Інвестиційний моніторинг</p>	<p>ДП «Черкаський НДІТЕХІМ» вів та веде моніторинг масштабних та стратегічно важливих інвестиційних проектів, їх близько 40 (це проекти, інформація про які оприлюднена їх ініціаторами у різні періоди довоєнного періоду), у своїй більшості з початку широкомасштабних військових дій вони законсервовані (або ж залишилися на рівні інвестиційних пропозицій).</p> <p>У локальних сегментах (виробництво пластмасових виробів, перероблення біосировини в хімічну продукцію та побічні продукти, переробка мінеральної сировини в товарну хімічну продукцію, виробництво добрив та агрохімікатів, виробництво мила та СМС, косметичної продукції на біологічній основі, хімічної продукції для ОПК тощо) інвестиційні проекти, хоча і уповільнено та точково, все ж реалізуються.</p> <p>Як правило, це інвестиційні проекти з невеликою капіталоємністю та коротким строком окупності.</p> <p>Слід зазначити, що найбільш інвестиційно активним наразі є сегмент добрив, інших агрохімікатів та дотичних хімічних продуктів.</p> <p>В цьому сегменті почали реалізовуватися і більш потужні проекти. Нова виробнича лінія по випуску КАС потужністю 300 тис. т карбамідо-аміачної суміші на рік введена в експлуатацію в ПрАТ «Рівнеазот» в березні 2024 р. На підприємстві завершена модернізація та в червні 2024 р. відновлена робота ключових цехів з виробництва мінеральних добрив Потужність запусненої лінії аміаку – 650 тонн аміаку/добу, неконцентрованої азотної кислоти – 1000 тонн азотної кислоти/добу. Цех аміачної селітри буде працювати по максимальній потужності лінії аміаку, тобто не менше 40 тис. тонн селітри на місяць. Group DF International та Hyundai Engineering Co. Limited уклали угоду про створення у Рівному хімічного індустріального парку, де вироблятимуться екологічно чисті водень, аміак та азотні добрива.</p>
--	--

Холдинг **«Епіцентр Агро»**, який входить до групи компаній «Епіцентр К», також розпочав будівництво заводу з виробництва карбамідно-аміачної суміші (КАС) і рідких комплексних добрив (РКІ) у Вінницькій області.

Компанія **Ukravit** в 2024 році запускає власне виробництво рідких комплексних добрив (РКД) на заводі в Черкасах, лінійка містить три марки добрив: NP 8:24, NPK 5:20:5 та NPK:3:18:18.

Українська агропромислова група запустила виробництво **тіосульфату амонію** потужністю 600 т/місяць з можливістю масштабування.

Певна частина інноваційних агрохімічних компаній заявила про розширення *асортименту спеціальних добрив та інших агрохімікатів*. Так, зокрема, вітчизняний виробник мікродобрив **TM QUANTUM** запустив у 2024 р. нові чотири марки спеціальних біодоступних комплексів.

Компанія **ALFA Smart Agro** у 2024 р. вивела на ринок 12 нових продуктів, загалом у каталозі ЗЗР та мікродобрив компанії на 2024 рік представлені 96 препаратів.

В інших товарних сегментах зі стабільним попитом також почали створюватися нові виробництва. **ТОВ «Катіон Інвест»** ввів в експлуатацію виробництво *технічної солі* на основі Терезького родовища кам'яної солі. З початку року ТОВ «Катіон Інвест» видобуло близько 6100 тонн технічної солі і у перспективі планувало почати виробництво харчової солі, але припинило роботу з березня. Основні причини: конфлікт з ГУ ДПС у Закарпатській області через віднесення підприємства в статус ризикових, блокування фінансування проекту через корпоративний конфлікт.

Міжнародна компанія **Unilever** розпочала будівництво фабрики по випуску *засобів особистої гігієни, шампунів та гелі для душі* в м. Біла Церква. **Корпорація «Біосфера»** (товари для дому та гігієни) також заявила про реалізацію нових проектів в Україні.

Інвестиційна активність спостерігається і в сфері *відновлюваної сировини (виробництво біометану, дигестату, перероблення відходів гумових шин та пластику тощо)*. Так, компанія **Vitagro** ввела в експлуатацію виробництво біометану обсягом 3 млн.м³ на рік та 90 тис. т органічних добрив (7,6 млн євро).

Компанія ОККО розпочала підготовчі роботи для будівництва протягом двох років біоетанолового заводу в Тернопільській області обсягом виробництва 83 тис. тонн на рік. Крім того, нещодавня купівля часток компанії у низці підприємств тваринництва також дасть змогу ОККО виробляти біометан.

У Україні з'явилася низка ініціатив щодо розвитку **водневої енергетики**. Один із таких проектів у 2024 році отримав грант у рамках програми, що співфінансується Міністерством закордонних справ Британії. Грант отримала компанія **«Водень України»**, яка планує збудувати водневий завод на півдні Одеської області в місті Рені.

	<p>Великобританія профінансує 70% вартості ТЕО будівництва заводу, решту покриє компанія. Йдеться про ТЕО будівництв електролізерного заводу, вітрової та сонячної електростанцій і водневого трубопроводу, який сполучить Україну із споживачами в ЄС. Також буде проведене дослідження з українськими науковцями щодо можливості будівництва підземних сховищ водню в сольових пластах на півдні області</p> <p>Компанія «Green Plastic» на основі <i>гумових шин та пластику</i> почала виробляти паливо, декількома компаніями заявлене створення установок по переробленню відходів шин в технічний вуглець, будівельні матеріали та ін.</p> <p>Проекти по випуску ліквідної хімічної продукції для меблевого будівництва, будівельної сфери включені до 4 нових індустріальних парків, які зареєстровані у поточному році.</p>
--	---

11. Основні оціночні висновки

11.1. Секторальні тенденції та висновки

Сфера (сегмент, сектор)	Основні зміни, тенденції, результати
Секторальні висновки	<p>✓ <i>Станом на середину 2024 року значна частина базових хімічних виробництв не відновила свою діяльність, що утворило споживчі «ніші», які практично вже повністю заповнила імпортна продукція</i></p> <p>В Україні фактично не продукується (або ж продукується в обмежених обсягах і нестабільному режимі) значна частина <i>базової хімічної сировини</i> (як неорганічної, так і органічної сировини та напівсировини) <i>та хімічної продукції, критично важливої для внутрішнього товарного ринку</i> (каустична сода, хлор, пігментний діоксид титану, гіпохлорит натрію, базові первинні полімери, етилацетат, комплексні добрива та ін.).</p> <p>Проведений традиційний оціночний моніторинг по 42 основним продуктам базової хімічної сировини показав, що станом на березень 2024 р. 27 найменувань базової хімічної сировини в Україні не виробляється (руйнування виробничих потужностей, перебування виробництв на ТОТ, припинення виробництва з причин безпечності тощо) та повністю покривається за рахунок імпортних поставок.</p> <p><i>Тобто спостерігається певна асиметрія національного виробництва сировини і напівсировини та кінцевої товарної продукції у секторальному та товарному зрізі, сировинним компенсатором виробництва якої є імпортні поставки.</i></p> <p><i>Внутрішні сировинно-продуктові ланцюжки у багатьох секторальних сегментах залишаються розірваними або вони вже заповнені імпортною продукцією та адаптувалися до нової логістики.</i></p>

✓ У частині товарних секторів хімічного виробництва адаптаційні процеси, починаючи з другої половини 2023 р., поступово привели до певних **стабілізаційних процесів**.

Водночас ці процеси у 2024 році все ще є нестійкими та фрагментарними.

Досить відчутно ознаки стабілізаційних процесів товарного виробництва проявилися в секторах, які корелюються з певними позитивними змінами на внутрішньому товарному ринку та у роздрібній торгівлі (пластмасові вироби, азотні добрива, пестициди та інші агрохімікати, синтетичні миючі засоби, гумові вироби, клеї різних видів, лакофарбові матеріали, парфумерно-косметична продукція, продукція автохімії).

У значній мірі така тенденція обумовлена також сезонними чинниками та стабільними замовленнями на окремі види хімічної продукції під оборонні потреби. Водночас дистанція відставання від довоєнного періоду в обсягах виробництва хімічної продукції ще досить значима на відміну від обсягів імпортованих поставок.

У значній частині товарних груп хімічної продукції обсяги імпорту у січні-травні 2024 р. вже перевищили відповідний рівень січня-травня 2023 р. та навіть січня-травня 2022 р. і наблизилися до рівня січня-травня 2021 р.

Разом з тим ця тенденція є секторально нерівномірною з досить суттєвою диференціацією. І секторальну динаміку та баланси вирівняти наразі на користь продукції національного виробництва за умов, що склалися, вже практично неможливо.

✓ Триває посилення сировинної імпортозалежності в секторах більш високих технологічних переділів та кінцевої товарної продукції через призупинення функціонування з різних причин частини національних виробництв, які не відновили свою діяльність станом на червень 2024 р.

Загалом у більшості товарних сегментів хімічного перероблення частка імпортованої сировини на напівсировини складає 70-80%. Значна частина мінеральної та вуглеводневої сировини не виробляється, а та, що обмежено виробляється, у значних обсягах експортується (як приклад, бензол).

В умовах воєнного стану сформувати нові технологічні та продуктивні ланцюжки за рахунок національного виробництва досить ускладнено.

✓ В Україні практично не здійснюється випуск первинних пластмас (як базових видів, так і конструкційних та інженерних). Виключенням є лише ПВХ пластикати та обмежене виробництво модифікованих поліамідів, які належать до первинних пластмас.

Виробники пластмасових та гумових виробів промислового та споживчого призначення, які продовжують функціонувати (кількість економічно активних підприємств в названих секторах становить близько 1960 з 3600 підприємств, тобто понад 54% усіх економічних активних підприємств галузі, КВЕД 2020+2022), практично повністю

переорієнтувалися на імпорту сировину та імпорту допоміжні матеріали, про це свідчить збільшення поставок первинних полімерів та каучуку в Україну в січні-червні 2024 р. порівняно з аналогічним періодом 2023 р.

У значній мірі збільшенню поставок первинних пластмас у 2023 році та січні-червні 2024 р. сприяло зниження середніх імпортуних цін (від 20 до 30%) практично на усі базові пластмаси у первинних формах (ПЕ, ПП, ПС, ПВХ, КФС та ін.). Динаміка помісячного імпорту первинних пластмас в Україну у фізичній вазі, починаючи з вересня 2022 р., показана на діаграмі 19. *Загальний тренд є наростаючий, якщо не враховувати періоди міжсезоння.*

Діаграма 19

✓ З початку широмасштабних військових дій продовжується регіональна та покраїнна диверсифікація імпортуних поставок хімічної продукції на фоні зміни логістичних ланцюжків та транспортних шляхів, яка супроводжується збільшенням присутності на внутрішньому ринку хімічної продукції окремих країн, які в 2022-2023 рр. розширили виробничі потужності або ж почали створювати хімічні виробництва з цільовою орієнтацією на український ринок або ж збільшили транзитні поставки хімічної продукції.

Можна констатувати, що український товарний ринок став досить важливим ринком збуту хімічної сировини та напівсировини, а також кінцевої товарної продукції для Польщі, Угорщини, Китаю, Німеччини, Франції, Чехії, Італії, Латвії, Словаччини, Румунії, а також деяких інших країн – Туреччини, ОАЕ, Саудівської Аравії та ін.

Поступально формуються нові логістичні ланцюжки та транспортні коридори на фоні рецесії та звуження ринку в ЄС.

Російсько-українська війна стала досить потужним стимулом для розвитку польського хімпрому завдяки доступу на український ринок, де польські товари в пріоритетному порядку зайняли чільне місце.

Аналогічна ситуація спостерігається в імпорті хімічної продукції з Угорщини, Чехії, Румунії, Сербії, Словаччини, Словенії, Болгарії. Обсяги хімічного імпорту з названих країн в 2024 році (як і в 2023 р.) у вартісному та фізичному вимірі вже перевищили аналогічні показники довоєнного періоду.

Проведений в рамках даного дослідження аналіз показав, що країнами-компенсаторами після припинення торгівлі з РФ та Білорусії в хімічному сегменті виступили переважно Польща, Туреччина, країни Східної Європи та Балтії, а також деякі країни СНД (Узбекистан, Азербайджан). Польська хімічна продукція на 60% замінила хімічний імпорт з РФ та Білорусії.

Імпорتنі поставки набули фронтального характеру і стосуються, як продукції, яка не виробляється в Україні (у значній мірі), так і хімічної продукції, яка виробляється в Україні та потребує захисту від демпінгового, субсидованого та зростаючого імпорту товарів.

Водночас Мінекономіки та Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі такі заходи з початку воєнних дій по хімічній продукції не здійснюють. Більше того, наразі невідомо, чи буде здійснений перегляд та пролонгована дія чинних антидемпінгових чи спеціальних заходів щодо імпорту хімічної продукції, строк яких завершується у 2024 р. (КФС, сірчана кислота).

✓ Можна констатувати, що, незважаючи на воєнні ризики, національний хімпром зберіг суттєву частину свого потенціалу та свою відносну стійкість. Основана причина – високий рівень секторальної і продуктової диверсифікованості хімічного виробництва.

Зокрема, відбувається розширення виробництва в секторах, продукція яких пов'язана з оборонною промисловістю, а також в секторах, які зорієнтовані на внутрішній споживчий і промисловий ринок.

Ефект конвергенції хімічної продукції і секторів у певній мірі дав свій результат.

Однозначно позитивною тенденцією є ріст обсягів виробництва та обсягів реалізації пластмасових та гумових виробів, що загалом змінило структуру галузевого виробництва на користь більш високотехнологічної продукції кінцевого призначення.

У 2023 та 2024 рр. частка сектору пластмасових та гумових виробів у структурі реалізації вітчизняної хімічної продукції перевищила 50%.

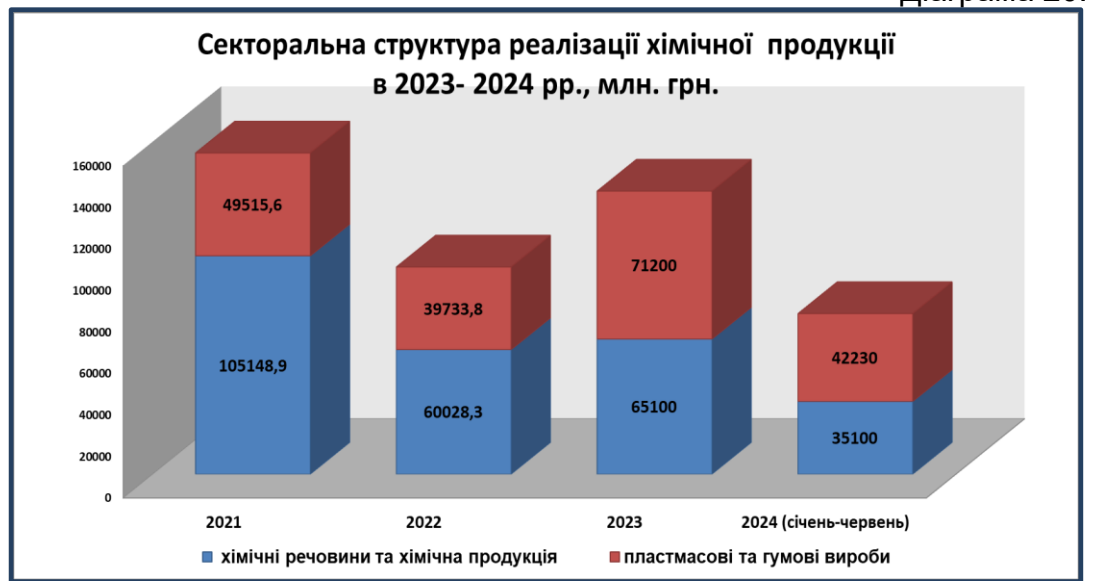
Ця тенденція є у певній мірі позитивною, хоча і зворотною, якщо виростуть обсяги виробництва продукції органічної і неорганічної хімії та мінеральних добрив.

Загалом структурне домінування сектору пластмасових та гумових виробів в галузевому виробництві вже є очевидним. Такі зміни прогнозувалися, хоча не передбачалося, що сектор буде функціонувати практично повністю на імпортній сировині.

За експериментальними розрахунками Держстату України, **індекс внутрішнього обороту у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції (2016=100%)**, скоригований на ефект календарних днів на кінець 2023 р. склав 132,7%, **у виробництві гумових та пластмасових виробів** - 232,1%. Аналогічні показники зовнішнього обороту становлять у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції (2016=100%) становлять 55%, у виробництві гумових та пластмасових виробів – 185,8%.

Приведені дані також свідчать про структурні зміни у галузевому виробництві та реалізації товарної продукції.

Діаграма 20.

11.2. Вузькі місця в національному хімпромі

Вузькі місця в національному хімпромі

✓ **Внутрішнє товарне виробництво хімічної продукції у 2024 році продовжує функціонувати в умовах триваючої невизначеності і малопрогнозованості, привнесених воєнним станом, широмасштабними воєнними діями та іншими чинниками, які можуть у будь-який момент дестабілізувати виробництво того чи іншого хімічного продукту та компанії-виробника.**

На значній частині діючих хімічних підприємств, незважаючи на адаптаційні процеси, стабільність товарного виробництва і реалізації продукції все ще залишається «крихкою».

Середній рівень завантаження виробничих потужностей на 50% економічно активних підприємств галузі є нижчим від 25-30%. Значна частина виробництв функціонують в режимі замовлень.

Така ситуація обумовлена нестабільністю та розривом ланцюгів постачання сировини, триваючою складністю логістичних ланцюжків (зі зрозумілими збоями), обмеженістю портових та інших транспортних можливостей доставки сировини чи збуту продукції, блокуванням вантажоперевезень на частині пунктів перетину кордонів з Польщею та іншими країнами, зменшенням кількості довготривалих та вагових замовлень і контрактів на продукцію, збільшенням витрат на

кібербезпеку, закупілю сировинних матеріалів, електроенергії та інших енергоресурсів за підвищеними цінами тощо.

Вже традиційно залишається досить низьким індекс впевненості більшості хімічних підприємств галузі, що ускладнює планування виробничої діяльності.

✓ Кількість викликів і ризиків для реального хімічного виробництва не лише не зменшується, а постійно збільшується. У другому кварталі 2024 р. до таких ризиків долучилися проблеми нестабільного енергопостачання, необхідність ротації мобілізованих працівників новими спеціалістами та тривалий час і значні витрати, які необхідні для підготовки такої заміни.

Більшість виробників хімічної продукції вже традиційно вказують на перманентне зниження купівельної спроможності (цей чинник суттєво відрізняється по регіонам), відтік кваліфікованої та професійної робочої сили (мобілізація, виїзд за кордон, неможливістю переїзду у зв'язку з релокацією виробництва та ін.), постійні безпекові загрози.

Забезпеченість замовленнями підприємств у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції на кінець першого півріччя 2024 р. не перевищувала 2-3 місяців, у виробництві гумових та пластмасових виробів - 2-2,5 місяців.

✓ Інвестиційна ситуація у хімічній галузі, як і в національній промисловості в цілому, залишається вичікуваною, з точковою активністю.

Практично усі компанії, які до війни планували реалізацію важливих для галузі та комерційно привабливих інвестиційних проектів по створенню нових та розширенню діючих хімічних виробництв в Україні наразі поставили їх «на паузу» або ж прийняли рішення щодо реалізації цих проектів за межами України.

Відповідно недоінвестування галузевого виробництва (насамперед, у сфері технологічної і екологічної модернізації та «озеленення» хімічного виробництва), яке вже набуло ознак хронічного відставання, обумовлює процес посилення розриву технологічного та інноваційного рівня національних виробництв і вітчизняної промислової практики загалом із зарубіжними компаніями-конкурентами.

Певна частина вітчизняних хімічних компаній заявляє про власні інвестиційні проекти по створення нових хімічних виробництв ліквідної продукції з незначною капіталоємністю. Однак практична реалізація проектів через невизначеність ситуації в Україні у зв'язку з воєнними діями та ракетною небезпекою навіть у відносно віддалених регіонах досить часто обмежується лише розробкою ПТЕО або ТЕО. Не менш важлива проблема – забезпеченість проектів фінансовими і кредитними ресурсами.

Все ж у 2023-2024 рр. спостерігається певна точкова інвестиційна активність в сегментах, які відновили та стабілізували своє виробництво.

✓ У 2024 р. спостерігається процес подальшого звуження експортних поставок хімічної продукції порівняно з аналогічним періодом 2023 р., про це свідчать, як фізичні, так і вартісні показники хімічного експорту.

Фактично експортні поставки наразі забезпечують 20 основних видів та товарних груп хімічної продукції (близько 70% у кумулятивному хімічному експорті).

Водночас триває посилення європейської орієнтації експортних поставок хімічної продукції українського виробництва, яка виросла в 2023 р. та у першому півріччі 2024 р. до 80% (частка регіонального експорту в структурі загальних експортних поставок), що є **досить позитивною тенденцією**.

У 2024 році основний експорт хімічної продукції українського виробництва зорієнтований на ринки **східноєвропейських країн та країн Балтії (близько 55% поставок)**.

✓ Загалом широкомасштабні воєнні дії досить сильно «травмували» стан національного хімпрому, особливо у базовому хімічному виробництві, від якого залежать більшість ланцюгів подальшого перероблення. Поки що очікуване відновлення частини ключових базових хімічних виробництв, які не функціонують з початку війни, з різних причин перебуває «на паузі».

Галузеве виробництво у значній мірі втратило свою фінансову та цінову стійкість, яка і до війни не мала достатнього конкурентного запасу.

Звузився горизонт планування виробництва, спостерігається ріст собівартості виробництва та критичне «обміління» фінансових можливостей у більшості компаній-виробників хімічної продукції, волативність цін на значну частину хімічної сировини та напівсировини.

Навіть виробництво досить ліквідної продукції значно знизило свою маржинальність за рахунок *критичного росту логістичної складової*.

А тому, хоча ознаки фінансової стабілізації в частині великих, середніх та малих підприємств присутні (про це свідчать офіційні дані за 2023 р. та розрахункові дані за січень-червень 2024 р.), фінансові результати роботи значної частини підприємств галузі все ще є збитковими, як від операційної, так і загальної діяльності.

Все ж реальна фінансова картина галузевого виробництва під час воєнного стану (через обмеженість фінансової звітності) буде отримана лише після закінчення війни.

Пріоритетним завданням наразі є відновлення роботи стратегічно та життєво важливих хімічних підприємств, які перебувають у відносно безпечній зоні, оскільки, зрозуміло, триваючий простій підприємств призведе до незворотної втрати ринків збуту.

Водночас цей процес залежатиме від ескалації ризиків безпеки.

11.3.Ключові висновки та найбільш нагальні проблеми галузевого виробництва, які потребують вирішення. Зовнішній вплив та ризики

Ключові висновки і найбільш нагальні проблеми галузевого виробництва

✓ **Спад товарного виробництва в деяких секторах хімічної галузі зупинено, в частині секторів - сповільнено, локально спостерігається навіть зростання обсягів випуску продукції у порівнянні з довоєнним 2021 роком. Однак ці позитивні зміни ще не набули системного характеру та в 2024 році зіткнулися з новими викликами.**

На кінець 2023 р. були певні підстави вважати, що в окремих секторах галузевого виробництва, які зорієнтовані на роздрібний споживчий та промисловий товарний ринок, вже пройдено своєрідне «дно» спаду виробництва (сектори азотних добрив та інших агрохімікатів, парфумерно-косметичної продукції, синтетичних миючих засобів, засобів автохімії, пластмасових та гумових виробів, лакофарбових матеріалів).

Однак у другому кварталі 2024 року посили свою дію такі ризики, як обмеженість та нестабільність енергопостачання через руйнування та пошкодження значної частини національної енергогенерації, мобілізацію певної частини висококваліфікованих спеціалістів без відповідної заміни, певна ескалація воєнний дій та ін.

✓ **Відновлення хімічного виробництва відбувається практично повністю на базі імпортової сировини та напівсировини, частка якої у переважній більшості хімічних виробництв перевищує 75-85%, а у виробництві пластмасових та гумових виробів – 95-96%.**

Значна частина базових структуроутворюючих виробництв основної хімії не функціонує або ж функціонує обмежено.

Певними винятками є частина виробництв аміаку, азотної кислоти, азотних добрив, деяких побічних продуктів цих виробництв (кисень, інертні гази), які задіяні в єдиних технологічних ланцюжках виробництва азотних сполук, а також окремі експортоорієнтовані хімічні виробництва, такі як технічний вуглець, бензол, карбіди та ін.

Призупинення функціонування частини підприємств-продуцентів базової хімічної продукції, яке відбулося з безпекових та інституційних причин, обумовлених широкомасштабними воєнними діями, переформатувало внутрішнє виробництво та внутрішній товарний ринок по ланцюгам перероблення на користь імпортової продукції. **В сегменті основної хімічної продукції (без азотних сполук та азотних добрив) імпортозалежність виросла до 75-80%.**

✓ **Збільшується фактичний та очікуваний тиск на витрати працюючих підприємств через вимушений ріст заробітної плати (який не завжди корелюється з ростом продуктивності праці), цін на енергоносії, збільшення податків, необхідність закупівлі електрогенеруючого обладнання тощо.**

Такі перманентні зміни вплинуть на цінову конкурентність діючих виробництв та їх продукції в умовах критичної імпортозалежності та домінування на ринку імпортової хімічної продукції.

Все гострішою стає проблема кадрового «голоду», ускладнюється процес ротації мобілізованих працівників та їх бронювання, збільшується дефіцит висококваліфікованих фахівців та відповідно витрати на перепідготовку фахівців для заміни мобілізованих працівників.

✓ На внутрішньому товарному ринку та у національному виробництві порівняно з передвоєнними роками **загострилася проблема якості хімічної продукції**, в частині сегментів збільшилися обсяги фальсифікату, недоброякісної продукції, яка випускається та/або поставляється на ринок без дотримання вимог НПА, стандартів, за відсутністю технологічних регламентів, паспортів безпечності тощо.

Така ситуація свідчить про нагальну необхідність практичної та системної імплементації прийнятого національного законодавства у сфері хімічної безпеки та управління хімічними речовинами.

✓ *Ріст імпорتنих поставок хімічної продукції до України посилив вплив глобального хімічного виробництва та глобального хімічного ринку на національний хімпром України.*

Криза у європейській хімічній промисловості (зниження рівня завантаження виробничих потужностей до 77%, скорочення продажів, падіння відпускних цін, високі витрати виробництва) призвела до активного пошуку зовнішніх ринків збуту, закриття виробничих підприємств і часткового переміщення інвестицій за кордон.

За останні 20 років частка європейської хімічної продукції на світовому хімічному ринку знизилася з 27% до 14% (дані Cefic Chemdata International).

Український хімічний ринок за таких умов почав відігравати важливу роль як каталізатор зовнішнього попиту для частини країн та виробництв європейського хімпрому, зокрема, Польщі і Німеччини.

Хімічна промисловість в Європі, особливо в Німеччині, наразі зосереджена на підвищенні ефективності та розробці нових продуктів і технологій (спеціальних хімікатів), щоб відповідати викликам енергетичного переходу та виконувати вимоги Європейської зеленої угоди та Європейської промислової угоди.

Вона прагне адаптуватися до мінливих геополітичних сценаріїв і необхідності більшої локалізації та диверсифікації ланцюгів поставок. *І не останню роль в диверсифікації ланцюгів поставок європейської хімічної продукції наразі відіграє український ринок.*

За таких умов залучення європейських інвесторів до створення в Україні сучасних хімічних виробництв, зокрема, по випуску високотехнологічних хімічних продуктів виглядає досить сумнівною (тим паче, якщо врахувати на зовсім сприятливу інвестиційну ситуацію в європейському хімпромі). Це можуть бути лише окремі проекти, які здійснюватимуться на вітчизняній мінеральній та відновлювальній сировині.

✓ *Хімічна промисловість в технологічному плані досить складна і водночас високотоварна, оскільки є постачальником/базою для багатьох інших галузей.*

Саме тому збереження її відносної стійкості в Україні за нинішніх надскладних умов вимагає пошуку найбільш вигідних ланцюгів поставок, конкурентних технологій виробництва та переробки, а також впровадження технологічних, технічних і продуктових інновацій.

Внутрішній товарний ринок хімічної продукції в процесі відновлення стає більш **конкурентним, вимогливим і фільтрованим** в контексті цінової, товарної, виробничої і технологічної конкурентності хімічної продукції, яка вводиться на внутрішній ринок під **внутрішні потреби**. / *усі названі чинники формують на внутрішньому товарному ринку хімічної продукції певну нову реальність.*

Зокрема, посилюється дія **фактору Китаю**, частка продукції якого на світовому хімічному ринку вже перевищила 50%. На українському хімічному ринку також досить активно посилюються позиції китайської хімічної продукції, в 2024 р. її структурна частка вже перевищила 16% і продовжує рости.

Така динаміка свідчить про те, що етап поглинання ринком Китаю світових надлишків хімікатів закінчується, китайський хімічний ринок стає більш самодостатнім і наразі китайський хімпром все більше переорієнтовує своє виробництво (у значній частині продуктів надлишкове) на експорт.

✓ *Задекларований шлях вступу України до ЄС буде досить складним.*

Однак наразі вже є очевидним, що український хімпром на цьому шляху невідворотно змушений буде у тій чи іншій мірі добримуватися принципів, закладених в Європейській промисловій угоді та Дорожній карті - Декларації «Шлях переходу для хімічної промисловості», а саме: сталість, інноваційність, доступ до критично важливих ресурсів, забезпечення стабільного ланцюга постачання сировини, енергії, а також досягнення кліматичної нейтральності завдяки жорсткій регуляції.

Наразі національний хімпром ще не готовий до слідування усім названим принципам. І причина не лише у широкомасштабній війні (яка є ключових чинником), а і в необхідності для виробників змінювати свої бізнес-моделі розвитку. Однак для цього потрібні значні фінансові ресурси.

Розробник: **Т.В. Ковеня (ДП «Черкаський НДІТЕХІМ»)**

Від розробника: при цитуванні та/або використанні даних аналітичної довідки прохання посилатися на наукову установу – розробника.